

F E I Z
H A
B R E I Z

MEZEEVEN 1926

Pautred iouank a Vreih izel
Mar karet me cheleu
Me larou d'oh a voeh ihuel
Karet bro hou tadeu.

J. LE BAYON.

LIBRAIRIE LE GOAZIOU
- **MORLAIX & QUIMPER** -

Leoriou oferen a vez kavet da brena a vil-vern, re c'halleg dreist-holl, a bep liou hag a bep ment: traou kaer da welet, traou goullo peurliessa.

Ma fell d'eoc'h kaout eur gwir leor-ofern, n'eus nemet unan:

Kemerit LEOR NEVEZ AN OFEREN HAG AR GOUSPEROU, e latin hag e brezoneg gret gant an Aotr. Uguen.

Er 950 pajen zo ennan, ouспен pedennou an oferen kaout a reoc'h kant tra all mat ha red da bep gwir gristen da anaout.

EUL LEOR KAER, LEUN A DRAOU MAT, SETU PETRA EO LEOR NEVEZ AN OFEREN.

PRIZ AL LEOR NEVEZ

1° War baper teo, an dro livet e ruz.....	12 lur
— — an dro alaouret.....	15 lur
2° War baper tarro, an dro livet e ruz.....	16 lur
— — an dro alaouret.....	20 lur

C'hoant ho peus da gaout ho Leor Oferen?

Kassit eul lizer d'al leordi Gwaziou (Kemper pe Montroulez). Lakit en ho lizer priz al leor a c'hoantait ha pevar real ouспен evit ar mizou kas, hag anter-noz ar « facteur » a gasso anezan d'eoc'h d'ho ty. Skrivet ar c'henta ' gwella evidoc'h.

Ti koz **L'OLLIEROU**
L'HOSTIS & JORDE
SUCESSEURS
18, 27, Rue Louis-Pasteur
- BREST -
R. C. 1442

Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en hon ti e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessiniou nevesa e mou-chouero ha tavancherou brodet.

Seiz, mezer, ha danvez a bep seurt.

Dioc'h ar galite an ti-man a werz gwelloc'h-marc'had eget neus forz pehini all.

Eun eskompt a ugent real dre gant a vez roet e marc'hadourez ha dek dre gant d'ar familhou niverus.

AR MEUBL
ar re vras, ar re grenva,
hag ar re gwella marc'had,
a vez kavet e ti
VICAIRE-LÉVEC
Marc'hadour meubl
105, rue Jean-Jaurès

(ar ru Baris gwechall) **BREST**
Droullet mat : n° 105 a lavaran, ha neket eun
Téléph. 7-75 ti all eo ! R. C. 6975
Médaille d'Or à l'Exposition des Arts Décoratifs
de Paris 1925

Meubl acajou, kraon, ha dero eus a bep seurt. Stal vras evit ar meubl e giz Breiz. — Gweleou houarn a kouevr. — Gloan, mataresennou, plunv palennou, sklaseñnou, etc.
Meubl kerez, gwarnisset, great aratoz evit an dud diwar ar meaz.

Livraison gratuite à domicile par camion-auto.

Grands Magasins de Nouveautés
Aux Galeries Saint-Martin
Les plus Jolies Nouveautés
Les Meilleurs Prix
VÊTEMENTS SUR MESURE POUR HOMMES
DEUX EXCELLENTS COUPEURS
Spécialité de DRAPERIES NOIRES et FANTAISIE
pour la campagne

Maladies du Sang et de la Peau

Eczéma, psoriasis, acné, démangeaisons, vices du sang, traités par les Rayons Ultra Violet, le plus puissant thérapeutique connu.

Maladies des voies urinaires

Guérison par l'électrolise

Traitement des métrites, pertes blanches, anémies.

Sérums, vaccins, sels de radium

Dr P. TEISSONNIÈRE

50, rue d'Aiguillon — BREST
Brezoneg en ti.

AU TIGRE ROYAL

FOURRURES et PELLETERIES

37 — Rue de Siam — 37

— BREST — R. C. 38

Grand choix de Fourrures
de toutes provenances

TRANSFORMATIONS

REPARATIONS

PRIX MODÉRÉS

*Prena a reer es-kriz, krec'hin lern,
kaerelled-vas, gozed, lapined,
pudasked, hag all... ;
ha paet e vezont prizioù mat.*

YEC'HED AR VUGALE

Ar "SIROP FERET" a-enep an Doken

Graet gant louzaouennou hag a gaver er mor, ar sirop-man a ro nerz hag a yac'ha ar gwad. Ouspenn m'en deus eur vliaz eus ar re wella, louzou all ebet ne ro kement a nerz d'ar vugale hag hen.

« Ramplasi a c'hell ervat an emulsionou, an eol-moru, ar sirop Portal, ar sirop Raifort iodé, hag all... » Ar vertuz en deus da yac'haat ar gwad, ouspenn ar vertuz da zigas an nerz d'an izili, a zo penn-abeg ma n'her roer morse en aner d'ar vugale taget gant an doken, an trouklennou leaz, ar werbl, an doureier fall, droug-ar-roue, hag ar zempladurez a deu warlerc'h ar ruzel hag an dreo, etc...

En vente dans toutes les pharmacies.

Dépôt principal: GRANDE PHARMACIE DU PROGRÈS, 2, rue de Paris, (au-dessus de l'Octroi), BREST. R. C. 232

Toennou SPECK en « EVERITE »

grêt gant simant hag amiant, na dreuz ket an dour anezo, a vir ouz ar riou koulz hag ouz an domder.

— PEURBADUS —

E pladennou a bep ment, betek 3^m 05. Es ha prim da staga, forz gant piou.

— Tol evez ouz ar varc'hadourez grêt henvel. —

Ouspenn 2,000 prener, en o zouez Ponts et chaussées, Marine nationale, Poudrerie du Moulin-Blanc, usine des Produits chimiques, etc., bet zervijet en doare ar gwella.

E gwerz e Ti SPECK, 46, ru Jean Jaurès, Brest

(Gwechall ru Paris, ez-eün d'ar ru Victor Hugo)
Gwerzer an « EVERITE » vit Breiz

Ti Speck a ro da c'houzout en deus ivez e gwerz

Kement 'zo ezomm 'vit sevel lojeiz :

Koad an Nord, tebih « mâchefer » ; rå, simant, pladennou « töl » a bep ment hag ha bep hed, betek 3^m 05. Kartons goudronet a c'hell mont betek 10 vloaz. — Liva] a bep liou, e hoestou o poueza etre 2 ha 10 lur. etc.,..

Koadach, emmenuzerach, dorjou, prenechou, etc. grêt diwar vuzul.
SPECK a zav ivez tier marc'had mat
e mein pe e tebih « mâchefer », izel briz.

— AUX —

DAMES DE FRANCE

95, 97, 99, Rue de Siam, BREST

LES PLUS GRANDS MAGASINS DE LA RÉGION

— NOUVEAUTÉS — MÉNAGE —
MEUBLES — ARTICLES DE PARIS

Ar gwella marc'hadourez evit an izella priz

Actuellement :

NOUVEAUTÉS DE LA SAISON

Tud an ti a oar brezoneg.

Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONED

KELAOUENN VIZIEK GANT SKEUDENNOU

Relijion — Istor Breiz — Marvailhou — Gwerziou
ha Soniou — Buhez ar Vro

RÉDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (F^{re}) | Y. LE MOAL, Coadout, p^r Guingamp

ADMINISTRATION
du FEIZ HA BREIZ :
FR. GEORGELIN,
Brest — 4, rue du Château — Brest
c/c 44-40 RENNES

ADMINISTRATION
du Bleun-Brug et de l'Emgleo Sant'Ilu
YV. DREZEN,
BREST — 4, rue du Château — BRES
c/c 6238 RENNES

ABONNEMENTS INDIVIDUELS
• FEIZ HA BREIZ • et • KORN-BOUD •
Bretagne . . . . . 10 f. l'an
France . . . . . 11 f. l'an
Etranger . . . . . 12 f. l'an
Abonnements collectifs
Feiz ha Breiz (seul)
(à partir de 5 exempl.) . . . 6 f. l'an

PUBLICITE
Toutes les insertions sont faites
à l'année
Une page entière . . . . . 300 fr.
Une demi-page . . . . . 175 fr.
Un quart de page . . . . . 100 fr.

TAOLENN AR MIZ. — XVI^{et} Gouel ar Bleun-Brug. — Mi-
kael an Nobletz, J. U. — Ar chadenn, D. N. D. —
Labouriou ar merc'hed wardro an ti, TINTIN ANNA.
— Avel-vor, J. L'HELGOUAC'H. — Kerne, G. M. —
Roue al Laz, D. N. D. — Ar goukou, J. U. — Penn-
oc'h-penn, BREIZADIG. — Lazerez, laeroni, follentez,
P. QUEGUINER. — Divinadennoù.

SULIOU HA GOUELIOU AR MIZ

6 a vezeven. — Sul Korf Krist pe zul ar Zakramant bras.
11 a vezeven. — Ar Galon Zakr : Gouel devoision.
13 a vezeven. — Sul ar Zakramant bihan.
20 a vezeven. — IVe sul goude ar Pantekost.
24 a vezeven. — Nedeleg an hanv: ginivelez sant Yann Va-
dehour; gouel devoision.
27 a vezeven. — V^{et} sul goude ar Pantekost.

TAOLIT EVEZ MAT !

N'ankounac'hait ket
penaos an **DILHAJOU**
evit GOAZED, PAOTRED YAOUANK ha BUGALE
ar re Wella, ar re Gwella-Marc'had
a vez gwerzet

Aux ELEGANTS

80, ru Siam, BREST (Gwechall ti LIVENAIS)

Ti a goufians, REKOMANDET

EUN DISKENN-BRIZ a 70/0 a vez roet d'ar Familhou niverus
ha d'ar zoudarded mac'hagnet er brezel.

CRÉDIT NANTAIS

Société anonyme au capital de 30 millions de francs

**BREST, 6, plasenn Latour-d'Auvergne,
KASTELL-PAOL, 21, Ru-Vras,
PLOUGASTELL ha KAMELET.**

M'ho peus c'hoant da lakaat hoc'h arc'hant da c'hounit,
kasit anezan d'an ti-man ;

Mar d'oc'h berr en arc'hant, goulennit er **C'hredit Nan-
tais**, hag e vezo prestet d'eoc'h.

Ar **C'hredit Nantais**, ouspenn, a gemer arc'hant pe
vilheji da ziouall. **Rentet e vezont en dro**, gand eun
interes a 4 1/2 0/0 war ar marc'had.

XVI^{vet} Gouel ar Bleun-Brug
e Gwened hañ e Keranna
 d'an 13, 14, 15 ha 16 a viz Gwengolo a zeu

Tostaat a ra ar zizun vreizek; ar re a fell d'ezo he heulia, war he hed, a dle en em gaout e Gwened d'ar zul da noz 12 a viz gwengolo.

Antronoz e raint eun dro, *war vor ha war zouar*, evit gwelet an traou kaera a zo da welet e Bro-Wened.

D'ar meur, — 14 — e raint eun dervez retred.

D'ar merc'her, — 15 — eman dervez ar studiadegou.

D'ar yaou, — 16 — gouel an tiegeziou breizad e Keranna, gouel hep par, a zigaso an dud a vilierou e harz treid an Itron santez Anna; en em gaout a raint eno, nann evel ma en em gavont peur-liesa, a *hiniennou*, met a *diegeziou*. An tiegeziadou a-bez eo a deuiio d'en em ziskouez da Vamm ar Vro ha da c'houlenn he bennoz: gwelet e vezo eno priedjou nevez, a bep korn eus Vreiz, skedus en o dilhad eured, ha priedjou koz, bleo gwenn war o zal, daou pe dri rumm vugale o kerzet en o raok.

Na pebez taol lagad dudius e vo ar gouel-ze, gouel an tiegeziou kristen, gouel an tiegeziou breizad, gouel an tiegeziou niverus, eur gouel evel ma n'eus ket bet gwelet biskoaz e Breiz, hag a ziskouezo d'ar bed hoñ, pegen diouallet mat eo c'hoaz, a drugarez Doue, tenzor ar vuhez e bro Santez Anna.

Red eo e vefe, en deiz-ze, e Keranna, — gant kirri-dre-dan, breman e raer hent dillo — tiegeziadou a-bez eus a bep parrez hag eus a bep korn a Vreiz, en o dilhad kaera, ma welo an diavezidi a vezo eno peger brao eo ar Vretoned hag ar Vretonezed pa zalc'hont da wiskamant o zud koz.

Red eo e vefe, en deiz-ze, e Keranna, e tal-bez-meur an 250.000 soudard ha martolod breizad maro er brezel, eur mor a dud o pedi evito hag o kana o meuleudi.

Epad ar zizun vreizek ar veleien hag ar gloareged a vo digemeret er C'hloerdi bras e Gwened; ar wazed hag ar bôtred yaouank a heulio ar zizun vreizek penn-da-benn a vo digemeret e ti ar Retred; kant gwele a zo ennan da rei d'ezo; ar re n'o deus ket a c'hoant da veza tapet war an divezadou n'o deus ken tra da ober nemet skriva dioc'htu da: *Mlle Carré, Directrice de la Maison des Missionnaires, 17, rue du Mene. Vannes.*

Ar gwragez, ar merc'hed yaouank hag ar vugale a vo klasket ivez tiez d'ezo da c'hellout ober o diskenn enno (1).

D'al lun da noz, d'ar meur da noz ha d'ar merc'her da noz, e vo kaniri ha peziou-c'hoari, e Gwened. D'ar yaou, a-raok kreteiz, e vo kenstrivadegou al lenn, an displega, ar prezeg hag ar c'hana, e Santez Anna. Goude lein dioc'htu warlerc'h bodadeg vras an tiegeziou breizad, e-harz treid santez Anna ha bez-meur ar brezel, e vo tolpet an dud e c'hoariva Nikolazig el lec'h ma vo peur-glozet ar gouel.

An hini ne oar ket c'hoaz pegen kaer eo e vro, pegen dudius eo he c'han, peger pinvidik eo he yez, peger krenv eo he feiz, peger seder eo he zud, n'en deus netra ken da ober nemet mont da Zantez Anna d'ar 16 a viz gwengolo a zeu.

N'en do ket a geuz d'e arc'hant ha goude ma rankfe dispign eur bilhed a gant lur oc'h ober e dro.

E pep lec'h ez eus traou kaer, met ne weler ket kement, e nep lec'h, hag er *Bleun-Brug*, dreist-holl pa c'hoarvez d'ar *Bleun-Brug-ze* bleunia, evel ma raio er bloaz-man, e-harz treid santez Anna!

(1) *Moula a raimp a-benn ar miz a zeu eul levrig, hag e kavo ennan pep sklerijenn kement hini en do c'hoant da vont d'ar Bleun-Brug.*

**BRETONED, mar karit ho Pro, evel ma livirit,
klaskit eta**

LENNERIEN,

KOMZERIEN,

PREZEGERIEN,

KANERIEN,

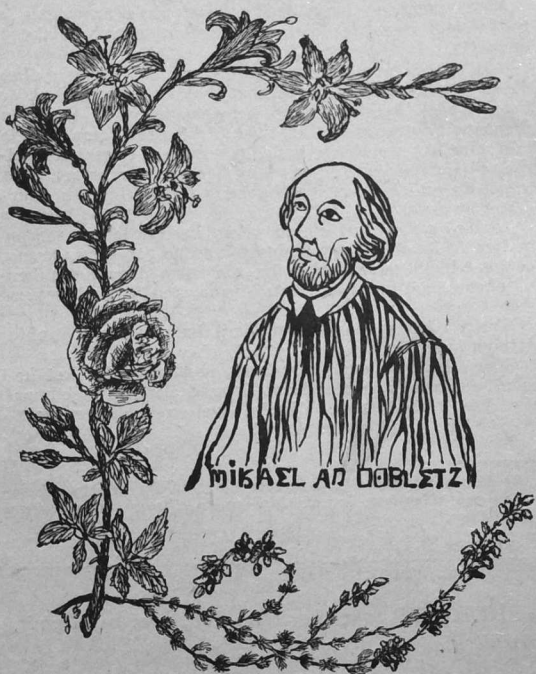
*da vont da Geranna d'ar 16 a viz Gwengolo a zeu
da gemeret perz e kenstrivadegou ar Bleun-Brug.*

Mikael an Nobletz

(1577-1652)

(Kendalc'h)

Er skol e Bourdel, Ajen

MIKAEL AN NOBLETZ

gand Yv. Floc'h diwar goad J. Malivel

Skoliou a-walc'h a oa e Breiz; kalz beleien, er parrezioù, a roe kelennadurez d'ar vugale, d'ar re a c'hoantae mont da veleien, ha da re all ive. Met skoliou bihan n'oant ken. Evit kaout deskadurez vras ha uhel, e veze ranket mont pell, da Baris pe d'ar c'heriou a oa enno Skoliou-Meur.

Mikael, wardro an oad a 18 vloaz, a voe kaset gant e vreur da Vourdel. Dre vor n'oa ket dies mont eus Breiz betek eno.

Neuze, evel hirio, oa risklus buhez ar c'heriou evid an dud yaouank. Skolaerien Breiz, evel re ar broiou all, a veve a-unan, a rae evel eun arm'e, hag o doa eur Rener en o fenn. Ar Rener-ze, n'e ket labour na tregas a vanke d'ezan. Bez'en doa da voda e genvroiz, d'o hentcha, d'o difenn alies, rak c'hoari fall a zave alies etre ar vandennou skolaerien. Breur hena Mikael, Glaoda, a voe eur pennad Rener ar Vretoned, ha Mikael a rankas deski c'hoari gant ar c'hleze, evit sikour e vreur pa vije ezomm. Buan, evit

CHAPEL AR C'HROUANEG (1) e Plougerne, skeudennet gant Y. Floc'h

doare, e teuas da veza ampart. Edo war an hent d'en em goll, ma ne vije ket bet sikouret gand e Vamm eus an Nenv. Eun deiz m'edo bandennou skolaerien oc'h en em ganna, e klevas mouez e vreur Gloda o c'houlenn sikour. Mikael a dennas e gleze hag edo o vont da skey, pa zeu as eun Itroun gaer da gregi en e zourn ha da zistrey an taol. Anaout a reas an itroun e gasas gwechall da japel Kerodern, hag, hep taol kleze ebet, e kavas an tu da lakat ar peoc'h etouez ar skolaerien.

Nebeut amzer goude, e voe hanvet Rener ar Vretoned,

(1) Ar chapel treuz a weler aman he frenecher en tu kleiz d'an daolenn oa chapel Aotronez Kerodern; war ar gwer a liou e kavet c'hoaz, breman tri bloaz, skeudenn tad koz ha mamm goz Mikael an Nobletz gand o skouejou, graet tost da bevar c'hant vloaz a oa; gweraerien berwelet o zorras siouaz; an tammou a zo gellet da zestum anezo a zo kaset d'an A. Waquet a dle o renka e mirdi Kemper.

e lec'h e vreur, hag e ranke darempredi ar pennou fall, an trabaserien, o difenn zoken p'o deze graet gaou ouz unan bennak. Eun deiz m'edo o vont d'eur vodadeg Vretoned, e klevas eur vouez o lavaret d'ezan: « Chom a zav! » Tenna a reas e gleze evid en em zifenn, met, e lec'h eun enebour, an Itroun eo en em ziskouezas d'ezan, skedus meurbet: « Sent, emezi, ouz Doue, kerz warlerc'h va Mab, bez ato izel a galon, eün, paour, gra fae war ar bed. » En dro-man Mikael a voe trec'het evit mat. Stoui a reas dirag ar Werc'hez, kinnig a reas d'ezi e gleze, hag e touas beza d'ezi hiviziken ha stourm hepken dindan banniel he Mab.

Met penos dalc'her d'e c'her o chom e Bourdel? Klevet a reas o doa ar Jesuisted, eun Urz nevez a relijiuzed, eur skol vras e kear Ajen, hag ez eas da Ajen. Pevar bloaz e-chomas eno (1597-1602), hag an amzer-ze a voe, emezan, an amzer gaera eus e vuhez.

Labourat a reas da binvidikat e spered hag e teuas da veza desket bras war al latin, ar gregaj hag an holl skianchou.

Pedi mat a rae ive. Goulenn a reas beza digemeret e Breuriez ar Werc'hez savet e skol ar Jesuisted. Ne zaremprede ket an dud yaouank eus e oad, na zoken e vreurdeur deuet ive d'ar skol da Ajen. En em ziskouez a rae laouen, mat e kenver an holl, met mall en deze da vont d'e gambr, eur gambr feurmet d'ezan gand eur c'hristen hag eur gristenez vat. Er gambr-ze e labour e hag e pede hag e rae pijenn.

Ne guitae e gambr nemed evit mont d'ar skol pe evid ober vad d'ar re all. Karantezus oa evid e nesa, hag o veva e-unan gant nebeut a dra, o lezel a gostez ar gwit hag ar c'hig, o yun bemdez kouls lavaret, e c'helle espern eur gwenneg bennak hag ober aluzen. Da zul ha d'ar gouelioù e pede^a da leina skolaerien ezommek, hag e kave tro evelse da rey d'ezo kentelioù mat. Meur a hini a c'hounezas da Zoue.

Ober a reas anaoudegezh e Ajen gand eur c'henvroad eus Plouyann, Per Quintin. Heman, goude beza bet soudard en e yaouankiz, en doa troet kein d'ar bed hag en em roet da Zoue. Dont a reas da veza divezatoc'h lean eus Urz sant Dominik. Troet oa ouz Doue araok ma tigouezas gand Mikael, met kentelioù heman hag e skouerioù a reas kalz vad d'ezan.

Divezatoc'h ec'h en em gavo war hent Mikael, hag e labourint o daou a-ur-an eur pennad da brezeg an Aviel, evel m'o doa pedet a-unan e Ajen, ha graet katekiz d'an dud dizek ha d'ar re a oa bet gounezet gand ar brotestanted, stank endro da Ajen.

Daoust ma veve eur vuhez santel meurbet, Mikael ne voe ket espernet gand an teodou fall. O veza ma rae dishenvel diouz ar skolaerien all, e veze lavaret pep seurd geier diwar e benn. Gouzanv a reas gant nerz-kalon ar poanioù-

ze; evelato e kave kalet beza tamallet e gaou. Eun deiz m'edo daoulinet en e gambr, o ouela hag o pedi, ar Werc'hez en em ziskouezas d'ezan. « Mikaelig, emezi, va Mab ho tiwallo hag ho sikouro. (1) » Hag e kinnigas d'ezan teir gurunenn skedus: kurunenn ar werc'hded, kurunenn an Doktored ha kurunenn ar re a ra fae war ar bed. Mikael a voe frealzet ha kennerzet.

MANER LEZWERN, (2) e Sant Fregan,
gand Yv. Floc'h

Kement-man a dremenas er penn kenta eus ar bloaz 1600. Neuze eo e tisklerias trey kein d'ar bed, hag en e baperioù eo bet kavet ar pezh a skrivas eneb ar bed hag e ardou. Ne lakeomp nemed eun diverra eus e skrid: « Kenavo, bed; me a ray brezel d'it heb ehan, p'e gwir ec'h eus graet brezel d'am Doue hag ez out mestr enebourien Doue. Me dro kein d'it, milliget ma z'out. Diskleria ran, dirak Jezuz Krist, va Zalver, a zo bet trec'h d'it, dirag e Vamm, ar Werc'hez Vari, dirag an Elez hag an holl Zent eus ar Baradoz, e fell d'in hiviziken, hed va buhez, terri da liammou, beva dishenvel diouz da lavarioù. O va Zalver, Doue en em c'hraet den, me a vo paour evel doc'h; evel doc'h, me a garo ar groaz, an dismegans. Roit d'in ar c'hras da zalc'her d'am menozior beteg ar maro. »

(1) E brezoneg eo e komze atao ar Werc'hez ouz Mikael an Nobletz.

(2) Mamm Mikael an Nobletz a oa merc'h eus a Lez-wern hag e Lez-wein, gand e dad koz, e tremenas Mikaelig bloaveziou laouenna e vugaleach.

Evel sant Fransez a Asiz gwechall, Mikael a gemere evid e lod er baourentez hag ar groaz.

Edo gand e 23 vloaz. Ne ouie ket c'hoaz peseurd stad a vuhez a gemerfe, met dizale e welas ervat e tlie beza beleg. Sonjal a reas mont e Urz ar Jesuisted, e vistri-skol, hag ive e Urz sant Fransez.

Da c'headal rey e c'her diveza, ec'h en em lakeas a zevri da zeski an theoloji, ar skianchou sakr e Bourdel adarre. Eno e klevas kelennadurez Tadou Jesuisted desket bras, hag e teuas, epad ar pevar bloaz ma chomas ganto (1602-1606), da veza e-unan desket meurbet. Evit doare, ec'h ana-veze ar Skritur Sakr dindan envor, hag e gregaj zoken.

Met ouspenn deski, e kendalc'he da bedi ha d'ober pini-jenn, rak, evel ma lavare, an deskadurez heb ar furnez ne dalv netra. En em skourjeza a rae bemdez, ne zebre nemed ar pez a oa ret evit chom beo, kousket a rae war ar c'halet. Mont a rae d'an hospitaliou, d'ar prizoniou, ha gant e vignon Per Quintin, deuet ive da Vourdel, ez ae d'ober katekiz d'an dud war ar maez, evel m'o doa graet e Ajen.

Goude ar pevar bloaz tremenet e Bourdel o studia ar skianchou hag ar Skritur Sakr, Mikael en dije gellet ober evel ma rae re all, goulenn digand eun eskob bennak rey d'ezan an urziou santel. An eskob en dije graet enklask war e vuhez, e zeskadurez, ha m'en dije e gavet preparet mat, en defe roet d'ezan sakramant an Urz hag eur garg en e eskopti, eur garg stag outi eun tamm leve, peadra da veva.

Evelse e veze graet en amzer-ze. N'oa ket a gloerdi. An dud yaouank a c'hoantae beza belcien a veze kelennet pe gant beleien all, er parrezioù, pe e skolioù bras Paris, Bourdel, pe re all.

Ar c'hiz-ze n'oa ket eus ar re wella, Mikael an Nobletz a vevas evel eur zant e Bourdel hag e Ajen. Met an holl ne raent ket evel dan. Hag eun tamm mat eo gwelloc'h ar c'hiz hirio da zevel beleien, oc'h ober d'ezo tremen dre ar c'hloerdi bihan hag ar c'hloerdi bras. Evelse e vezont anavezet mat, hag ouspenn-ze, o veva pell diouz trouz ar bed, eo aesoc'h d'ezo beza santel, tec'het diouz pep droug.

J. U.

(Da gendalc'her).

Tud nevez

it, d'ar Bleun-Brug.

da Geranna, d'ar 16 a viz gwengolo a zeu,

gant ho tilhad-eured hag ho tud enor ;

eur gurunenn mil ha mil gwech kaeroc'h eged ar gurunenn aour ha perlez a zo war he fenn a reoc'h da Vamm hor Bro.

Breiz a-bez a en em gavo eno d'ho tiambroug.

AR CHADENN

Eur bobl a c'hell bezan laeret diganti he-unan. Mar kav war he hent krenvoc'h egeti ha mar teu da renkout plega, dibot eo ma vez lezet da veva hervez he doare-spered: ar mestr a rank ober e vestr. Istor hor broiou ni a ziskouez d'eomp meur a skouer, ar bobl krenva o poueza war an hini pe war ar re waka, o suna diganto o c'honsians pobl, pe o vonga anezi hag o klask lakaat enno neuze, evel en eur pod goulo, eun ene all, he hini.

Daou dra, ispisial, a vez en hent ha golou d'ar bobl krenva: yez hag istor ar re a zo dindani. Dont a-benn da lakaat eur bobl d'ankounac'haat an daou dra-ze a zo kas anezi da get; skuilh en he spered eur yez hag eun istor all a zo ober ganti vel eur bobl malarje mat da zerviji da vevel d'ar re-all ha da rei d'ezo digarez da c'hoarzin ha da c'hoapaat.

Ar yez hag an istor eo eta an diou wrizienn vras a zalc'h eur bobl en he sav hag a ro d'ez i magadurez. Bretoned, dizroomp warzu hon istor ha warzu hon yez, mar n'hon deus ket c'hoant da zont da vezan, evit ar poblou all, eur « zant Malarje » a bobl.

Hon istor, a lavaran, ha n'eo ket hini ar re all. Ar c'hoant, forz pegen bras e vefe, da welet Bro Frans ha ni o chom unanet na dle ket harz ouz ar wirionez da vezan disklêriet evel m'eman; kuzat hon istor dirazomp a vefe kuzat dirazomp hor c'honsians, ober gant hon istor eur mezellour fôz ha ne ziskouezfe ket ac'hanomp d'eomp non unan, ne rofe ket nemet an diskeud eus konsians ar Vretoned.

An istor, eur wech dizoloet he mammennou gwirion, a zo es da zeski; 'vit ar yez, n'eo ket henvel. Pa vez ar yez en argoll, evel m'eman hirie, koulz lavaret, ar brezoneg, penôs eûna an hent d'her gounit war e giz?

Dre benôs adober d'ar bobl, dre ar yez, eur gonsians nevez-flamm?

Eur bobl n'he deus ket diou, ter, peder gonsians; n'he deus nemet unan; evit ma reio ar yez e vertuz e rank eta bezan laket unan; dre ma en em unano, ar bobl en em unano ivez, da lavaret eo, e teuo da gaout an hevelep doare pobl. E Breiz ez eus meur a rann-yez, hag ez eus meur a rann-pobl; n'eus ket eur yez hag eur bobl. Dont a raint da veza ma karomp labourat. Penôs?

Ne gredan ket e vefe galloud en eur yez lennek grêt a droc'h-tranch ha pourchaset, gerioù hag all, dre eun hent ha ne dremen ket dre galon ha dre spered ar bobl. Ar yez lennek savet diwar ouiziegezh hepken en deus eun talvoudegezh bennak koulskoude, met ar gwir yez, an hini a zavo konsians ar bobl d'hen heul, bep ma

savo ivez, eo an hini a vo 'vel eun deùzadenn grêt gant amzer, gant gouiziegez ha, dreist-holl, gant an ijin natur, eus an holl rann-yezou, eur wech deut da vezan da vat skrivet ha lennet, Lenn, an eil, rann-yez egile; perc'henni, an eil, yez ha doare-spered egile; hennez eo ar stumm hag a gavan hervez an natur evit steui a damm da damm eun hevelep yez skrivet, eur yez lennek. Yez Gwened a lennan ha setu ma kavan eur c'hornig en em spered da danva ar yez-ze, rak beo eo; strinka ra eus kalon ar bobl ha nann eus leoriou ar ouizieien. Lenn a ran yez Leon, Kerne, Treger, hag eur vlaz a gavan da bep hini hag a stag ac'hanon outo. Ac'hane, c'houi ha me, eun all c'hoaz, dek all, kant all, o vèrat hag o advèrat en hon spered hag en hon skridou kement hon deus desket a deuiio da zevel a nebeudou, kammed ha kammed, eur yez hag, eviti da vezan gouizieck, e vervo enni spered ar bobl, ene ar vro, hag a lako e galon da dridal.

Ar yez lennek a gavomp e leoriou *Sketla Segobrani, Gwalarn*, à zo krouans sperejou tud 'n em roet d'ober, war ar prim, dre c'halloud o gouiziegez, eur yez nevez d'ar Vretoned. Eun taol marzus eo; ar Vretoned na gollfont ket nag an envor anezan nag an envor eus ar re deus hen grêt, met ne 'z aint ket d'ar yez-ze evel pa vefe en he galloud rei d'ezo o c'honsians pobl; danvez a gemerint dioutan da greski o finvidigez, met al labour, en e pes, ne vezo evito, — evit implija eur ger hervez doare ar yez lennek-ze, — nemet eun dibaodder (curiosité).

En deiz-all, e Gwened, warlerc'h pred kreizteiz, hag hon doa an enor da gaout da zibri ganeomp, an Ao. Chaloni Guillevic, vikèl-vras, an aotrou-man a zavas hag a reas e brezoneg eur brezegenn c'houek, helavar, leun a wirioneziou diwarbenn ar rimadell a lenner war baperlizer ar B.-B.:

Hon Doue a garomp,
Hor yez a viromp.

« Hor yez a viromp », emezan. Tec'hel a ra diganeomp koulskoude; ar bobl a zo deut da veza dianaoudek ha da leuskel he brezoneg ni, avat, komzomp, lennomp, skrivomp brezoneg... »

A dra zur, ma savfe e pevar c'horn Breiz skrivagnerien ha lennerien a-walc'h, ar yez a vefe salvet gant amzer, rak ar gonsians vro, eur wech krog d'en em ober en eun niver bras a-walc'h a dud ne goac'hfe ket ken.

Eno eo red d'eomp arruout, en eur veska, 'n eun doare beo, hor brezonegou, en eur binvidikaat anezo, gant evez ha gant poell, ma vezo grêt evelse eur chadenn hepken, hevelep danvez enni, hag a zalc'ho an holl Vretoned, mailh ha mailh, eus an izela d'an uhela.

D. N. D.

LABOURIOU AR MERC'HED WARDRO AN TI

Kenteliou Tintin Anna

Ha setu eun doare, d'aoza eur gouign all dishenvel he blaz diouz houman, hag a vez gellet da espern epad pemzek dervez pe deir sizun: « Gant pevar vi, e lakan eun hanter-lur aman, eun hanter-lur sukr malet, eun hanter-lur vleud gwiniz.

Dispartia ran adarre ar gwenn diouz ar melen; kemeski a ran ar melen gant ar sukr; goude e lakan an amann, am bezo teuzet da genta, hag ar bleud. Poania ran neuze da ziboulouda, hag e lakan ar gwenn vi baset ha c'houezet, gwenn evel an erc'h.

A-raok lakaat er founn, a lardan eur piad houarn, doun, gant eun tamm amann; abenn eun eur goude ma vez bet fourniet e vez poaz ar gouign! »

Oh! an daolenn vraz a zo anezi!
Piou n'en defe ket avi outi!
Ar wreg, evel eur wenanenn
A ya hag a deu, bepred laouen;
Labourat a ra heb ehan,
Evit an holl e kemer poan;
He foan ne vez ket kollet,
Gant eur mousc'hoarz e vez paët!

XIIIe PENNAD

Ar gwenan

Dleet e vije kaout gwenan e pep tiegez war ar mèt; eur skouer int evid ar wreg hag eur gounid evid an ti.

Ar gwenan a vez laket e kestou; goudoret e rankont beza ouz ar yenien n'int ket evit gouzanv hag ouz an dommder a lakafe ar c'hoar da veza re vouk.

Er goanv e c'heller o lakât en ti, pe el lab, en eul lec'h tenva, pell diouz an trouz, diouz ar strons ha diouz al logod. En eur gest kolo e c'heller derc'hel etre 12 ha 30.000 gwenanenn; en eur gestenn vrasoc'h, eur c'hased pevar-c'horn, gant lanvennou koad da zispartia pep hed, e c'heller sevel betek 100.000 gwenanenn.

En eun hed-gwenan ez eus eur rouanez pe eur vamm, labourezed ha sardoned. Ar vamm a zo karget da zeff viou; eus ar viou-ze e teuo gwenan all evit derc'hel plas ar re a varv; mervel a ra bemdez tri pe bevar c'hant

swenanenn ; bemdez ivez, ar vamm a zof 1.500 vi d'an nebeuta ha 3.000 bennak d'ar muia. Daou seurt viou a zo; ar re a vezo mammou enno a vez dofet en toullou gwella; ar re a vezo labourezed enno a vez lakat e toullou bihanoc'h, ar re a zo sardoned ebarz a vez lakat d'an traon, en direnn-goar.

Ar rouanez pe ar vamm ne 'z a ket eus ar gêr; ar re a zo dindanni a zo karget da labourat; suna a reont war ar bleuniou, ar gwez pe en dour, ar peza a c'hell servichout da vagadurez an hed.

Ar vamm a vez tri pe bevar bloaz; ar zardoned ne badont ket keit: eus an nevez-amzer d'an diskar-amzer, rag al labourezed a vir outo da zibri boued pa vez tremenet an hanv.

Al labourerezed a stag da labourat seitek dervez goude m'int ganet, pa deuont, er bed, d'an nevez amzer; poania a reont gant kement a diz ma varvont, peurliesia, a-raok o zri miz, lazet gant al laboused, pe aliesoc'h gand an arney, ar riou pe an avel; ar re a zeu d'an diskar-amzer a vez eun tammik hirroc'h o buhez rak tremen a reont ar goanv hep labourat.

Pa vezer flemmet gand ar gwenan, rag en em zifenn a rankont, eo red gwaska war al lec'h flemmet evit chacha ar binim er maez ha frota gant douar gleb pe yeot dourek; dont a raer d'en em voaza diouz binim ar gwenan ha ne raer van ebet ken evit beza flemmet.

Bep bloaz, e miz mae pe e miz mezeven, e rank ar gwenan teurel o hedou. Red eo neuze beza war evez; e kreiz an deiz, etre dek eur ha teir eur goude lein e teu ar vamm er maez ha ganti an hanter eus he labourerezed kosa. Ar gwella evid o faka eo strinka dour outo gand eur zifoc'hell pe c'hoaz teurel dournajou douar pe drez evid o lakât da jom a-zav; an trouz a vez graet gand eur billig pe eul lestr keur bennak n'eo mat nemet da ziskouez d'an amezeien e pelec'h eman ar perc'hen. Ker-kent ha ma chom an hed-gwenan a-zav, eo red e gesta; war eur skour pe eur bod-spern eo aes; lakat e vez ar gestenn dindan, eun taol krenn war ar skour hag an hed a zo paket; pa blavy war eur voger pe eur roc'h eo red en em zervicha eus eur bal evid e gesta; war an douar eo aesoc'h c'hoaz: n'eus nemet lakat ar gest warnan da ober. Pa ne c'heller ket e baka dioc'htu eo red e c'houdori diouz an heol gand eun tamm sac'h ludu melen ha strinka dour outan: anez e c'hellfe nijal kuit.

Ar mel

Ar mel a vez dastumet gand ar gwenan diwar ar bleuniou; hen lakat a reont en o bruched da zigas d'ar gest hag her gorren a reont en toullou dibabet evid e zigemeret; eun dra all, poultr munut diwar ar bleuniou,

hanvet *pollen*, a gerc'hont ivez; ar poultr-ze a lakont e boutegi bihan a zo ouz o zreid a-drevn.

Al louzeier pe ar gwez a ra ar gwella mel eo: an tilh, ar yeot gall, ar c'haol-garo, an irvin-gouez, ar roz ha meur a hini all c'hoaz; ar gwez oranjez a ra mel mat tre met ar re-ze me zavont nemet er broiou tomm; ar mel dastumet diwar ar bleun-brug pe ar gwiniz du ne vez ket ker koulz.

Ar gwenan ne garont ket mont da redet pell diouz o c'hêr; met pa ne gavont ket a voued tost e reont betek eul leo pe ziou da vont da glask; mat eo eta lakat e liorz ar gwenan bleuniou diouz e doare hag en hent-se e c'hell-lint labourat muioc'h.

Ar gwenan a labour en eun doare sebezus; n'eo ket dibaot gwelet eur gestenn pouneraet c'houec'h lur en eun dervez; eur gestenn hag e oa enni 100.000 gwenanenn o zo bet gwelet o pounneraat eus a driouec'h lur, en eun dervez.

Ar gwenan o deus ezomm dour; lakat a c'heller en eur bodez, e kichen ar gest, kinvi soubet en dour fresk.

Gwella ha kera mel a zo eo an hini n'en deus na liou, na c'houez, na blaz nemet blaz ar sukr, e vlaz c'houek e-unan.

E peb amzer, nemet er goanv, e c'heller tenna mel eus ar gest; arabad eo, avat, evid e gaout, gwaska war an dirennou, nag o zomma evit ma teuo ar mel er maez; red eo o renka war eun tamoez, eur bodez dindannan da zigemeret ar mel, pe c'hoaz prenan eur zunerez evel ma vez graet breman da denna ar mel eus an toullou; goude, e lakar an dirennou-mel-ze er gestenn adarre hag ar gwenan a en em laka a-nevez d'o leuna.

Ar c'hoar

Ar gwenan ne reont ket o mel; e zastum a reont hep-ken war ar bleuniou, e lec'h ar c'hoar a vez graet ganto; ar c'hoar-ze a goust ker d'ar gwenan rak debri a rankont eur maread mel evit hen ober; en em voda a reont goudeze evit c'houezi ha dre ar c'houezenn-ze e teu ar c'hoar er maez eus o c'horf; he chaokat a reont goude, a-raok he lakat da ober o dirennou-koar. Lavaret a raer e rank ar gwenan dibri daou pe dri lur war nугent a vel evid ober daou lur goar; arabad beza souezet eta ma vez gwerzet ker ar c'hoar; koustout a ra keroc'h c'hoaz eget ne c'heller e werza; setu perag eo gwelloc'h espern an dirennou eged o gwaska; servichout a c'hell-lont d'ar gwenan estreged eur wech da c'horren o mel.

Eur benveg bennak a zo dister d'ar gwenaner da gaout ousspenn ar zunerez (*extrateur*, e galleg) a lavaren ano anezi bremaik, da genta, eur rastell vihan da netaat ar gestenn, d'an eil, eur c'horn, evid ober moged da zon-

vaat ar gwenan; *d'an trede*, eur vegin vihan gand eun aoled en he beg e tever warni keuneud brein pe bilhou da vleina, dre ar moged a zav diouto, ar gwenan kounnarret; *d'ar levare*, eur bal doun, e koad pe e paper teo ha kalet, eun troatad hirder d'ez i war eun troatad ledander, da baka an hedou gwenan; *d'ar pemppet*, eur gaoued vihan da baka ar vamm pa vez c'hoant d'he dispartia diouz ar re all; *d'ar c'houec'hvet*, kaout a c'heller c'hoaz eur c'hased koad tano, neud-orjal outan, evit gellout, pa vez c'hoant chench plas d'eun hed gwenan; hag ouspenn eur mouch evid en em ziuall diouz flemmm al loened madoberus-ze a vez droug enno a-wechou pa deuer war o zro; met pa vez atao an hevelep hini e teont hag ec'h anavezont anezan ha ne glaskont mui e flemma.

Klenvejou

Ar gwenan ne varvont ket kalz, dre glenved; evelato, a-wechou e pakont eun droug bennak; maro ar vamm n'eo ket eur c'hlenved eo ha koulskoude e laka eur maread hedou gwenan da vervel; red eo neuze rei eur vamm all d'an hed pe lakat er gest eur maread viou fresk, ma c'hello ar gwenan dibab eur vamm en o zouez, pe c'hoaz lakat ar gwenan en eur gesten all.

Ar red-kof n'eo ket eur gwall-glenved; para a reont dioutan en eun dervez bennak; gwas a klenved ar gwenan eo ar vreinadurez a dag ar viou da genta ha n'oar ket evit he diarbenn; eur c'hlenved spegus eo; rak-se pa glever c'houez fall gand eur gestenn ha pa weler, en traon anezi, tammouigou traou du pe rouz, n'eus nemed eun dra da ober: he devi.

Ar gwenan o deus eun niver bras a enebourien; ar re anavezeta eo: al logod, ar gwesklevi, an tousegi, ar filped, ar gwinilied, ar penn-glaouik, ar boc'h-ruzik, ar c'harzer-koad (1) ar merien, ar melc'houed, ar c'hivnid, ar garlostennou; war evez e ranker beza eta ha bihanaat a dleer, mui a c'heller, an toull da vont er gestenn. Ar gwesped a ra gaou outo; debri e reont ar mel koulz hag ar balafennou; red eo ober brezel d'ezo; met gwas balafenn a zo eo ar valafenn-noz; defi a ra tosta ma c'hell d'ar c'hestou hag he frenved a ra, e berr amzer, gwall labour etouez ar gwenan; met ne vez ket hardis nemed er c'hestou ha n'eus mamm ebet enno; rak neuze ar gwenan dinerzet ha fallgalonet, en o labour, ne enebont ket outi; evit o savetei eo red klask eur vamm all d'ezo, eur vamm yaouank, yac'h ha krenv a ouezo difenn he zi ha lakat an enebour er menez.

Echui a ran, dre ar geriennou am eus lakat pa stagen gant va fennad: dleet eo e vije gwenan e pep lec'h.

(1) Karzer-koad ha nann kazeg-koad: pivert.

Ar vad a reont a zo divent; mel a roont eur maread, da lavaret eo sukr; nag a sukr a implijer bep bloaz; digas a ranker sukr eus ar broiou all; daoust ha ne 'z afe ket gwelloc'h an traou ma vije sukr a-walc'h evidomp en hor bro, hep ezomm da lakat digas eus ar broiou all; sevel a ra war hon douar bleunv a-walc'h evit beva gwenan ha kaout mel drus.

Pegement a vad a ra ar mel-ze d'an anevaled klanv koulz ha d'an dud? Eur c'hras eo e gaout war an teod; souplaat a ra ar c'houzoug, dieubi a ra poull ar galon eus an traou fall a jom warnan.

Ar gwenan o deus an enor da labourat evid an ilizou; ar goulou a zeve ouz an aoter epad an oferenn a zo graet gand o c'hoar; ha setu perag e vez ano eus ar gwenan, ha kanet o meuleudi d'ar Zadorn a-raok ar Zul Fask pa vez ar beleg o kinnig da Zoue ar c'houlouenn-bask hag o lakat an tan nevez da sklerijenna an iliz.

Traou disterik int ha lod a raio fae warno en abeg da-ze; met red eo sonjal ervat; gounid bras a zo diouto ha n'eus labour ebet war o zro, koulz lavaret; an hini en deus preder gand an traou dister en deus preder ivez gand an traou bras. Ar paour koulz hag ar pinvidik a c'hell sevel gwenan; an dud war ar menez koulz hag ar re a zo er bourc'hou a c'hell kaout gwenan: a-walc'h eo evit-se kaout eun tamm liorz e tal an ti; ar gwenan a gavo o boued war ar bleuniou hag a raio vad zoken d'ezo:

Evit kaout bleuniou kaer, savomp eta gwenan,
Hag evit kaout gwenan, roomp d'ezo bleuniou;
Ar bleuniou zo krouet gant Doue e-unan,
Da rei mel d'ar gwenan, tenzor al liorzou.

XIVe PENNAD

An denved

Re alies, el lec'h ma 'z eus denved, e vezont berniet e krevier tenval, ha dalc'het el loustoni; al loened paour-ze o deus bet digant Doue eur wiskamant domm; diouallet e vezont ouz ar riou, met poan o deus kenan gand an dommder hag ar c'houez fall a vez en o c'hrevier; paka a reont neuze klenvejou diaes da barea ha spegus: ar gwas eo ar c'hoenv-dourek pe ar vreinadurez.

Red eo rei d'an denved, aer vat ha sklerijenn; toullou da rei aer a c'heller da gaout en doenn pa ne vez ket a c'hoant da gaout prenecher; digor e vezint lezet noz-deiz pa ne vez ket re yen er maez. E Bro-Zaoz ar c'hrevier denved a vez yac'husoc'h eget ganeomp-ni; alies zoken ne vez kraou ebet; an denved a jom er maez epad ar bloaz; eun disc'hlavenn c'houder bennak a vez savet evid ar mammou nemet ken; met e Bro-Zaoz ne vez ket na ker yen na ken tomm ha ma vez dre aman.

Tri droatad a-heñ hag a-dreuz a ranker da lezel gant pep penn-danvad ma c'hello trei ha distrei, gourvez ha sevel hep beza war hent ar re all; evit rei o boued disparti d'ar re vihan ha d'o mammou eo red ober eur speurrenn evit o lakât.

Eur rastell a vez staget a-hed ar voger, pe savet e kreiz ar c'hraou; eun hanter troadad a vez lezet etre pep baz ma c'hello an denved foura o fenn er rastell da zebri rak ma rankont chacha ar boued, er mêz, gant begou o dent, e fuilhint eur maread hag ar boued a vezo gwastet dindan o zreid. Dindan ar rastell ez eus eun neo koad da lakat an irvin, ruta hag all.

Eul laouer a vezo laket er c'hraou, dour fresk ebarz; fazia a raer pa leverer n'o deus ket a ezomm an denved da eva dour; sec'hed o devez ivez, evel an anevaled all.

Bep bloaz e vezo spuret ar c'hraou gant lichou, pe gant dour, eun tamm kristo soud teuzet ennan; gwalc'het e vezo al laoueri, ar restell; dilammet e vezo ar gwiad kivnid ha bep tri bloaz e vezo razet ar mogeriou. Kempennet e vezo dindan an denved, pa vezo lous ar c'hraou; bep *daou viz* e vezo karget ha nann bep bloaz, evel ma ra darn; dioc'h an teil gleb ha loued-ze e tap an denved droug-treid ha klenvejou all. Kolo, brug pe radenn a laker dindanno; war an douar sec'h zoken e c'hellont beva, met neuze, e ranker, heb an amzer, lammet an douar-ze, da deurel war an teil ha lakat hini fresk en e blas.

An denved a rank beza ledan o diousoaz, berr di-vesker, lemm o daoulagad, teo ar gloan war o c'horf; eur maout a vezo dalc'het evit hanter kant danvadez; krenv ha yac'h e tle beza, bevet ha lojet mat; eur guchenn gerc'h a vezo roet d'ezan heb an amzer.

Bevans mat a ranker da rei d'an denved; n'eo ket ar c'hant kollet eo rak gounid a vez diouto; en douar fall e c'heller hada yeot gall pe velchen ha lakat an denved warno; an douar a wellaio hag a-benn pevar pe bemp bloaz e c'heller kaout muioc'h a draou ennan rak teil an denved a zo eun tremp mat. En o c'hraou e vezo roet d'ezo: irvin, heterabez, kaot, kolo kerc'h hag eun nebeudig foenn. Er goanv, pe pa vez fall an amzer, ez a bemdez, daou lur foenn pe golo, tri lur irvin pe ruta, dre benn; pa vez brao an amzer e c'hellont mont er maez ha ne ranker ket rei kement d'ezo; ouspenn-ze vad a ra d'an denved beza, er mêz, o peuri.

D'an nevez-amzer e c'heller kaout re vihan; seul-vui ma teuont abred, er mare-ze, seul krenfoc'h e vezont; tri pe bevar dervez goude ma vezont deuet war an douar e ranker berraat lost peb oan; ar pastor en deus eun tamm ijin, nerz ha boaz ne vez ket pell evid ober an dra-ze; dizanjeroc'h eo eged ober gand eur gountell pe eur gwentle.

Pa stago ar re vihan da zibri boued e vezo drailhet

munut ar c'haol, ar heterabez pe an irvin ha kemmesket gand eur guchennig vrenn, kerc'h pe heiz; d'ar mammou ivez e vezo roet gwelloc'h boued ha muioc'h anezan; a-benn pevar pe bemp miz eo poent dizouna an oan; e zispartia diouz e vamm, en noz, a raer da genta; a-benn dek dervez e laker anezan eur wech bemdez hepken gand e vamm; abenn eur miz e vez dizounet evit mat.

Lavaret em eus ano eus gwas a klenved an denved: ar vreinadurez; evit miret ouz an denved da dapa ar c'hlenved-ze, arabad eo o c'has er maez pa vez glao, pe c'hlebor ha dreist holl hep rei d'ezo eur guchennig voued sec'h a-raok. En o dour e vezo taolet tammou houarn hag eun dournad c'hoalen. Daoust da-ze e c'hell ar c'hlenved koueza warno; neuze e teuo malvennou o daoulagad hag o muzellou da zisliva; an anevaled klanv a vezo d'nerz; kouenvet e vezo dindan o gronj; kenta a zo d'ober eo chom hep teurel traou glaz d'ezo ha rei bemdez da bep danvad klanv pe zinerzet teir pe beder loaiaid tizan, da lavaret eo gwin gwenn, deliou tin, saoch, ment pe lore bet o virvi ebarz; ar foenn pe ar c'holo a vezo glepset gand dour c'hoalenet krenv; ouспен ze e vezo laket er c'hraou, aman hag a-hont, en istribilh, sier lien tano, c'hoalen enno, d'an denved da zuna; ouspenn c'hoaz rei kerc'h d'ezo ha boued sec'h, bep pred; alies, evelse, e c'heller o farea pe o diouall diouz ar c'hlenved.

Droug treid an denved a zo eun droug spégus; dindan an troad e weler eur gouli bihan a gresk dillo hag a zirent; kamm e vez an denved; ne gavont ket mat o boued, rak poan o deus hag alies e renkont mervel.

Pa weler eun danvad o kamma eo red e lakat war greiz e gein ha derc'hel mat d'ezan evit gellout gwalc'hi e droad klanv; goude gant kalz a evez, e vez rimiet ar c'harn beteg ar gouli; diouall a ranker avat en aoun d'e lakat da wada; goude beza e gempennet gwella ma c'heller e skuilher warnan eul louzou graet o touezia « acide sulfurique » gand « alcool pur » en eur lakat teir gwech muioc'h a alcool eged a « acide ». Al louzou-ze a c'heller da viret en eur vured stouvet mat; hen heja a vo ranket a-raok e implija.

Ma 'z eo dleet beva mat an denved arabad eo o beva re vat pe e varvint gand an taoliou gwad; sellet a ranker alies ouz malvennou o daoulagad hag ouz o garvaniou; ma 'z int re rus, rei nebeutoc'h d'ezo pe, da vihana, boued semploc'h; ma vezont gwenn rei boued krenfoc'h.

Ar re yaouank a varv alies gand an troadur-penn; ar pez a zo penn-abeg d'ar c'hlenved-ze eo eun amprevan dister a en em laka e boedenn penn an oanig; heman neuze a vezo izel e henn gantan; troidellat a raio dalc'h mat; dont a raio war e giz; n'eus louzou ebet evid e bara; e laza a ranker hag e werza d'ar c'higer rag ar c'hig a vez kerkoulz da zibri.

Evei ar zaout, an denved a deu da goenvi diwar ar melchen nevez pe eul louzaouen fall bennak; red eo entent outo hep dale; ar bale a ra vad a-wechou; met pa vez gwasoc'h e vez roet d'ezo louzou, evel d'ar zaout nemed e roer nebeutoc'h: 10 pe 12 berad amoniak pe ether en eul loaiad zour pe ziou, da lounka; dour savon a ra vad ivez; souba a c'heller ouspenn penn an danvad en dour ha ma n'eo mui gouest da lounka e ranker e doulla evid e barea.

Diouz an denved ez eus gloan, kig, teil hag e meur a vro laez d'ober fromaj.

Ar c'hig a zo prizet, an teil zo mat, ar gloan a zo ker, rak-se ez eus gounid e pep doare diouz an denved. D'e dri bloaz eman ar penn-danvad e-stad da veza lardet: tri pe bevar miz a zo dister evit lakat kig da zével outan.

Bep bloaz e vez touzet an denved wardro fin miz mae pe e deiziou kenta miz mezeven; evesaat a ranker da ober al labour-ze pa vez brao en aoun ne dapfe riou; an tousa ma vez trouc'het ar gloan eo ar gwella; evit se eo red kaout eur gwentle lemm hag eun den boazet diouz ar vicher; ar gloan a rank bezâ netaet; epad daou zervez e vez lesket en dour savon; goudeze e vez gwalc'het en dour red e boutegi rouez, ken e vez sklaer an dour a deu dioutan.

Ar pennad skrid-man diwarbenn an denved a zigas da zonzj d'in eus eun danevell am eus klievet gwehall:

Eun dervez edo Hor Zalver Jezuz-Krist oc'h ober eun dro war an douar gant sant Per, e abostol bras; bep an amzer e teuont da welet penaos eman an dud en izelved-man. Er bloavez-ze ez aent eta a-hed an hentchou, marvailhou ganto; an amzer n'oa ket tomm, miz mae anezi koulskoude, hag Hor Zalver a lavaras: « Da derri nerz an avel e karfen kaout eun dra bennak da lakat en dro d'am gouzoug. »

« Netra aesoc'h, Mestr eme Ber; aman, pelloc'h, en eur park letoun, e welan eun den en oad, eur vandenn zenved gantan; pa 'z oc'h an Holl C'halloudek e c'hellit kemeret eun dournad gloan diwarno evit hoc'h ezamant ! »

« Ne fell ket d'in kemeret, Per; an den am eus krouet libr; a galon vat e rank rei ar pez a ro; goulenn a rin digant o ferc'hen: va den mat, emezan, eun tammig e krog ar riou ennou ha plijout a rafe d'eoc'h trouc'ha eur guchenn c'hloan diwar gein unan eus ho tenved evit rei skoazell d'eun tremeniad n'en deus na gwenneg na seurt evit ho paea, nemet eur « bennoz Doue » kalonek? »

Egile a zellas outo gant herder hag a respontas dichek: « Gloan va denved n'eo ket evit tud a netra eveldoc'h eo; kaout a ra d'eoc'h em eus re a zanvez? E gwirionez oun pinvidik, met ar pez a rofen d'eoc'h ne jomfe ket ganen! Kerzit eta gant hoc'h hent! »

Sant Per a oa droug ennan: « O va Jezuz, emezan, pegen dianaoudek eo an den! C'houi eo ho peus laket

gloan war gein an denved hag an dud-ze a zo bet diskempenn a-walc'h en ho kenver evit nac'h ouzoc'h eun dournadig gloan. Kastizet e vezo ganeoc'h, michans? »

« Bez dinec'h, Per, Doue a zo just! » Aet pelloc'h gant o hent e weljont azezet e toull eur c'hae, eur vaouez koz o neza en eur ziouall he diou danvadez: « Doue r'ho pennigo, mamm-goz, a lavaras Hor Zalver; hag ar vadelez ho pefe da rei d'in eur bouchad gloan? »

« Ya! ya! ha daou ivez, mar kirit, setu ar gwentle; trouc'hit hoc'h unan ar pez ho peus ezomm; evidoun-me ne vezin ket paouroc'h rak an aluzen ne baoura den! »

« Doue ho paeo, kristenez vat a deu war zikour ho nesa; eme Hor Zalver, gant eur mourc'hoarz dudius. »

P'o doa graet eur pennad hent all sant Per a lavaras: « Ne c'hellfec'h ket diskleria d'in pe seurt kastiz a ziga-soc'h d'an den piz-ze hon eus kavet war hon hent bremaik hag en deus respontet ac'hanoc'h ken divalo! »

« Kreski a rin, eme Hor Zalver, niver e loened; chans en devezo ganto holl; bernia a raio an aour war an arc'hant! »

« Han! eme Ber; bouzar oun, a dra zur, rak n'oun ket evid entent ho komzou! Ma roit kement-se d'hoc'h enebour petra rooc'h d'ar baourez a zo bet mat en ho kenver? »

« Dichans ha paourentez; ar wella eus he diou danvadez a vezo debret gand ar bleiz! »

« O mab ar Werc'hez Vari! kallet eo ho lezenn ha c'hoaz e livirit eo just an Tad a zo en nenv! »

« Selaou, Per, a-raok gwall-gomz evel ma peus c'hoant da ober; madou ar bed-man n'int netra pa ne vezont ket implijet evit gloar Doue hervez stad hag aes pep hini; dont a ra ar galon da galedi diouto. Pa ne jom nemed arc'hant etre daouarn an den, ne jom netra koulz lavaret; ar fals-pindivik-se a gav d'ezan eo eurus abalamour m'en deus danvez; meulet eo gand e amezien rak n'en deus morse na laeret, na lazet; e c'hopr a gavo er bed-man evid an nebeudig vad a c'hellfe da ober; met stag eo e galon ouz e binvidigeziou ha ne zistago biken: gwas a-ze d'ezan da zeiz ar varn! »

An intanvez he deus graet d'in aluzen a zo kalz eurusoc'h rak he c'halon a zo e peoc'h; savet er boan e varvo er boan ha koulskoude ne ehano ket da veuli Doue e peb amzer; ar garantez a zo en he ene a zo gwelloc'h eged an holl denzoriou distak diouz an traou krouet e savo betek tron va Zad hag er baradoz e kavo an digoll eus he foaniou. Kaout a ra da zarn e c'heller prena pep tra gand arc'hant; n'eo ket gwir; ar c'hantik hen lavar fraes:

« Gant ho tanvez ne brenoc'h ket
Eun hanter dervez eurved! »

Sant Per a gouezas d'an daoulin dirag e Vestr: « Va

Jezuz, pardonit, ar wirionez a zo ganeoc'h ha me ne d'oun ha ne vezin nemed eun amparfal! »

Hag evel daou alc'houeder e savjont adarre d'ar baradoz.

Setu eur gentel kennerzus.

Ma 'z eo mat sevel loened, klask gounit eur gwenneg bennak, dastum arc'hant gant onestiz, eo gwelloc'h c'hoaz sikour an nesa, lakat ar fizians e Doue, deski e lezenn d'ar vugale:

Gwelloc'h eo deski Mabig bihan
Eget dastum madou d'ezan.

Ma 'z eo talvoudus lakat en o fenn ar c'hrenn-lavarman: « Ma 'z peus c'hoant da gaout bara arabad d'it chom gourvezet war ar brenn! » eo ken talvoudus all lavaret d'ezo, d'ar re a zo en hor serr ar c'hrenn-lavariouman e tleomp pleustri hon-unan warno:

« Te hag a c'hell kousket, sonj er re o deus re a boan da c'hellout kousket; te hag a vale goestad, kemer truez ouz an hini n'eo ket evit mont d'az heul; te ha ga zo pinvidik, sonj en hini a zo bec'hiet gand an dienez! »

Bezomp mat, deskomp d'ar re all beza ivez; eun itron vras marvet er c'hantved diveza a lavare: « Ar vadelez eo an anaoudegez eus a ezommou ar re all! » Bezomp war evez evit beza e tro da skoazella hon nesa ha Doue roio d'eomp eurusted e varadoz goude beza marteze skuilhet e vennoz war hor madou hag o laket da greski etre hon daouarn.

TINTIN ANNA.

Tadou ha mammou

it, d'ar Bleun-Brug,

da Geranna, d'ar 16 a viz gwengolo a zeu,

gant ho pugale hag ho tud koz,

gwisket holl en ho kaera, ha diskouezet eno, dirag ar bed, n'ema ket Breiz o vont da ziskenn en he bez, c'hoaz!

Santez Anna a vo kel laouen ouzoc'h ma teuio d'ho tiambroug war dreujou he iliz.

AVEL=VOR

Aet eo e kounnar an avel,
He mouez a glevan o sevel,
En hent eman abaoe dec'h
Ha dirazi an holl a dec'h.

Rust eo he c'homz ha trouz a re,
Ne spont dirag den na netra,
Ha, dre ma tosta, e pep ti,
An dud a stank an nor' outi.

Er mor e krog ha, leo war leo,
E stlej ar c'hoummou dre ar bleo
Hag o bunt, ein gwenn hep difenn,
War ar roc'h da faouta o fenn.

Hep mez, war ar bagou e lamm,
Ne zouj ket o gouel nevez-flamm
Hag alies, zoken, en dour,
E stlap lestrad ha marc'hadour.

Hep goulenn aotre, war ar gwez,
Er c'hoad, en eur yudal, e kouez
Ha du-man du-hont, en henchou,
E skign, hep truez, o blenchou.

War dal ar gwiniz puilh ha druz
A hej, er park, o baro ruz,
Folloc'h foll an avel a red
Hag an eost a zo diskaret.

Diwar beder vrec'h ar vilin
E skill ar c'hanab pe al lin,
Hag, araok diskenn en he zoull,
E tigoeff c'hoaz an tier-soull.

En eur dreuzi ar voure'h, ez a
War dour an iliz da c'houeza,
Met difinv war e dreid maen-rouz
An tour ne ra van ouz he zrouz.

Selaou, va breur, va c'hoar, diwall:
Dont a ray warnoc'h stourmou all,
Met, soun evel touriou ho pro,
Dalc'hit penn beteg ar maro.

J. L'HELGOUACH, o. m. i.

KERNE

Epad miz mè, re Gerfeunteun ha re Gemper zo bet alies oc'h ober eur gwel da unan eus kaera chapeliou savet d'an Introun Varia wardro Kemper.

Ne vo ket pell, e vo grêt enni ar pardon bras d'ar zul kenta a viz Gouere. Setu eta:

Roomp amzer
Da Wennole
Da zont d'ar gêr
Eus an Erge
Da zont d'ar ger eus an Erge
Gant Gwenêl e ziskib neve.
Ha ni ielo, ma mignoned
D'ober eun dro bale
Dre ar mèziou alalouret
Beteg Ty Mamm Doue...

*

**

Chapel Ty Mamm Doue

Eu hanter leo en tu nec'h da Gemper, tamm ebed deus hend koz Kastellin, 'z eus eun draoniennig gaer etre diou rôz, a ziskenn gouestadig gant he gwaz-dour da glask stankenn ar Steir. Eno, eun tammik eus koste ar gre-c'henn, eman chapel Ty Mamm Doue. Bez' è-hi sûr eus ar c'hoanta hag ar vrudeta a c'heller gwelet er c'horn-zu a Vro Gerne.

N'ouezer dare, ken emañ digouët ganti hag he gweler neuze kuzet egiz en eun toull-mengleun, gant he mogeriou laouet, marellet gant gwiskadou baro-gwê arc'hantet ha torchadou man-aour yell, he oriou kizellet, garlantez delliou tennet deus ar vein oc'h ober tro d'ezo, he frenecher digor war dalbennou uhel ha lemm, he zourik koant gwintet nann war benn traon pe greiz ar chapel, giz elec'h all, met azeet brao-tre war unan eus ar peuliu bras-korn laket da grenvaat ar mogeriou, eur peul fichet kaer gant eur bern daeziou ha lochoigou-sent.

Eur chapel diouz ar stankenn: kaer an eil hag aben. Pe vare è bet savet ty mamm Doue?

Nebent amzer goude ma oa douget ti ar Werc'hez, ti Nazaret, d'an Itali, er bloavez 1295.

D'ar mare-ze e oa eun denchentil pennag pe eun den a iliz oc'h ober eur bale dre an Itali. Mont a reas emichans betek ker Loretta da welet ar « Sancta Casa » an ti santel. Distro da Vreiz-Izel, e c'hoantas kaout dirag

e zaoulagad eur merk beo eus ar pardon ' oa bet ennan hag eus ar burzud en doa gwelet. Ober a reas sevel chapel Ty Mamm Doue.

Er bloavez 1540, an tybedi kenta a oa dija koueet en e boull. Neuze, Otrou ar maner tosta, aotrou Keramaner, Per a Genekivilly, perc'hen leur-ger ar chapel, a roas

Ti Vamm Doue

ôtre da re Guzon (hizio parrez Kerfeunteun) da zevel, en dro Ty Mamm Doue. Hen, avat, en distro, en dije gallet lakat e skouedou warni.

Ar chapel egiz ma zè-hi brema, zo ' evit ar peb brasa eus an amzer-ze. A-us d'an nor, e weler, eur skrid graet e lizerennou a c'hiz koz, dalc'het gant daou zenig bihan, dies bras da lenn, nemet an diou linenn genta:

« CESTE CHAPELLE EN LHONEVR
DE MAM DOE L.MV«XLT (l'an 1541). »

Ar chapel man en enor da Vamm Doue, er bloavez 1541.

E nor-dal an traon, eus eun tu, 'z eus eun èl gantan eur bannielig skrivet warnan: PAX VOBIS — 1592. —

(1) A-uz: au-dessus, war 'horre.

Ra vo ar peuc'h ganoc'h — en tu all, eur zoudard bihan, houarn e dog hag e zillad, krog gant e zaouarn en eur banniel stag ouz eur bod-koad.

En diabarz, en dorn kleiz pa z'êr er Zantual, eman skeudenn gaer an Itron-Varia, azeet ha kurunet, gant ar Mabig Jezuz war he barlenn, hag eur bod-rejin en he dorn diou. — En traon-tre war al letrin (2), e weler skouedou an Otronez Furik a Geramaner.

Etre ar chapel hag an hend 'zo eun tybedi all. N'euz tour ebed warnan hag ar muia ' ma tenn da netra, eo d'eun tiig diwar-mêz. Henez eo, war a leverer, gwir ty Mamm Doue, savet henvel beo ouz ti Santel Loretta. Lod all a gred eo ospital ar chapel, da lavaret eo, eul lochig, egiz ma veze kavet alies en dro d'al lec'hioù a zevosion vras, mat da zigemer ar bardonerien skuiz gant an hend, pe c'hoaz ar re zempl hag ar re glanv. Gweleou plouz a vije ledet enno da vare ar pardon hag an dud kêz a gawe graz n'em denn eus a-douez an dud ha mont ebarz d'ober eur gourvez.

Ar pez en deus tennet ar muia brud war ano ar chapel, devot-ze, eo an tól-burzud kaer c'hoarvezet er bloavez 1630 gant an Tad Maner. Ar beleg-man a oa da vat oc'h ober skól da bôtred ar bempet rumm e skolaj ar Jezuisled e Kemper. Ginidig oa eus koste Roazon, ha n'entente seurd ebet gant ar Brezoneg. Setu ma lakeas en e benn goulenn digant e superiores ôtre da vont da Visionou Amerig an Nec'h, ar C'hanada. Panevet an Tad Bernard e oa grêt an tol. Met heman a livas dirak daou-lagad e vreur fallgalonet eun dôlenn ken gwir ha ken doanuis eus stad reuzeudik ar relijion e bro an Arvor, ma teuas an Tad Maner da 'n em zonjal ha da laret chom. — Met. Penôz siouas deski e berr amzer eur yez (1) kement a droiou kamm enni egiz ar Brezoneg. Hag ar beleg paour da zebri e spered goasoc'h-goaz.

Eun devez ma oa o vont da bardoni da dy Mamm Doue, n'en doa ket c'hoaz diskennet ar grec'henn a zo etre Kroaz ar Gardien ha maner Kervorvan, m'en en zantas a greisholl douget kenan kenan d'ar Brezoneg. Ar memez mare-eün hag eün, setu eur ban-sklerijenn o treuzi e spered egiz eur gaouad-luc'hed, hag e welas neuze dirazan ar misionou kaer en dije gellat prezeg dre bevar c'horn eskoptiou Breiz-Izel, pa vije deut a benn da c'houët mat ar Brezoneg. E oa c'hoaz o vala an traou kaer-ze en e spered pa n'em gavas gant ar chapel. Mont a reas neuze da n'em strinka dirak skeudenn garet an Itron Varia. « Oh! Gwerc'hez, bennigit ho peleg! truez ouzin hag ouz ar Vro-man, ha grît d'in anaout ar Brezoneg! » — Selaouet e voe.

(2) Tribune.

(1) Doare-komz, langue.

Da Zul ar Pantekost gant ôtre e Zuperiores, e n'em lake d'ar studi. D'ar mœurz warlec'h e ree katekiz ha c'houec'h zizun goude, hep paper na netra, e prezege e brezoneg.

Ar burzud-se zo bet displeget gant eul liver a vicher, Yann d'Argent, war unan eus mogerioù 'Iz-Veur Sant Korantin Kemper. Gwelet a reomp an Tad Maner

war benn e zaoulin, hag eun el o lakat d'ean e viz war e deod, o sila ennan e giz-se a-berz Doue an doare da gomz Brezoneg.

Ar misioner brudet ne voe ket pell e deod hag e spered o tont da dapa ar pleg-neve. Hep dale e lammo diwar e blüenn kantikou, forz pegemend, beteg eur geriadur hag eur grammadeg brezonek. Eul leor en deus grêt eus ar re man.

Eul leor d'ean eun ano eston a-walc'h. « Skolaj zakr ar Jezuisled, rannet ar bôtred ennan e pemp rumm, desket d'eo ar c'hentelioù kristen e Brezoneg gant tri al-

c'houez da vont e-barz: eur geriadur, eur grammadeg, ha reolennoù da reizha ar mennoziou. » Moulet e voe al leorpresiuze e Kemper er bloavez 1659 gant Yann Hardouin.

Epad an Dispac'h vraz, chapel Ty Mamm Doue hag an tybedi a voe laket gwerz warno: eus danvez iliz Sant Kuzon e oant, o stal ' oa skler eta. Pebez tud kris, goude, ha dizeven, e oa, er memez tra, tammou potred an « Drailh », o vont da n'em daga, ouz an ilizou, ar chapelioù, o klask, o zôler d'an traon da laka ar yeot da c'hlaza enno. En doare-ze, gave d'eo, e vije diverket, lammet kwit roudou ar rummajou tud deut a-dreuz ar c'hant-vejou da bedi ha da gana en tier santel-se. Oberiou kaer hon tud koz, an dantelez-vein savet gant o feiz ne dalvent ket hirroc'h evito eget an distera mengleun. Rag evit kaout ar vein hepken e vije dizac'het hor c'haera chapelioù. Brao oa d'eo mont goude, freuzerien milliget, da ginnig d'an dud vat tanva mel dudiüs « An Urz Neve » lezennou mignoned ar « Beg-Arok »! (1)

E Breiz, a c'hraz Doue, ma oa pilet kalz chapelioù, e voe saveteet eur bern mat ive. Pa vijent laket e gwerz, alies, alies e teue eur c'hristen mat bennag, o frene hag o mire. Eun nebeudig tud eus Kerfeunteun a n'em glevas ken etrezo da brena Ty Mamm Doue: savet e voe eun tammig brao a arc'hant. Loeiz Ollivier eus Kergariou a voe dibabet da gemer ar chapel war e ano. Evit 3510 lur baper, talvoudegez 50 lur arc'hant marteze, e voe-hi roet d'ean d'an 8 Floreal eus ar bloavez III. Loeiz a viras ar chapel keit ma padas ar Freuz. Morse, avat, n'hellas he digori. Den ne deue war he zro: na kristen, na toer na mansoner ha bemde ez ae war fallaat.

O welet ar chapel o vont d'an traon bep tammig, Loeiz Ollier, war a greder, en defe bet ar zonz d'he fila evit kaout ar vein da zevel en dro e verouri Kergariou. Meur a gentel a dapas digant Doue an eil goude eben ha dont a reas en e stern, ne voe ket pell. Eun devez, e kreiz dourna, e teuas d'an traon eus ar c'hrac'hell mel divel hag e torras e c'har glei. Ne oa ket pare mat c'hoaz ma pakas eul lamm all hag e torras e c'har ziou. Tamm ebed goude, e verc'h a voe flemmet gant eun aer-wiber hag e kinnigas mervel. Diwar an tôl-ze, e roas Ty mamm Doue d'ar barrez er bloavez 1807.

An ôtrou Vistort, person Kerfeunteun, a c'hoanteas dioustu ober eur c'hempenn d'ar chapel. Gwel't a ree an devozion, eur chrogadig distanet, o tont en dro etouez an dud: bep sul ar c'horaz, e tirede re Gemper ha tro war dro davet Ty Mamm Doue. Ne voe ket re abred eta lakât al labourerien warni. Met morse n'en dije kredet e vije bet kavet eun den fall a-walc'h da zont da hegal. Siouas!

(1) Ar Beg-arôk, le progrès..

Dont a reas unan koulkoude: Poullen, Otrou Keramaner: « Ar chapel, a laras hen, zo savet war ma douar, m'ho peus c'hoant d'ober eun dra bennag, sellit: kemerit ar vein ma vo skarzet al leur-ger; ha ma na rit ket, ho po urz digant ar prefed. » Kaer en doa an Aotrou Persoun, ne gave penn mat ebet ouz an trabaser; kinnig ' awalc'h a ree traou d'ean, nul ' bep tro! Eun intron vras eus koste Kemper, a reas da gleout d'an den en dije 25 loiz aour ma karje chom peuc'h Ne reas ket eur van! Doue a gomzas neuze hag e komzas yac'h! Rak tri devez goude, an dè kenta a viz mê 1809, e pegas an tan e ti Otrou Keramaner, en ti en doa e Kemper. Devet lip e voe ar stal: pourpraj, marc'hadourc'z paper ha danvè. An ôtrou, avat, ne voe tamm furoc'h. « Ty Mamm Doue d'an traon, a lare atô. » Abenn ar fin kemend-se, kuzulierien ti ar Prefed a roas e zistag d'hon ailhon-bôtr hag eun Urz eus a berz ar roue a zisklerias er bloavez 1817 e oa bet roet ar chapel gwir ha fond da iliz Kerfeunteun.

Dibaoc m'eo bet kempennet Ty Mamm Doue, an devozion n'eo bet êt morse da hesk na zoken war ziskar. Er bloavez 1822 an otrou Floc'h, a oa neuze person, a laras oferenni enni. Tud a deuas deus kemend parrez tro dro, tud a vandennajou deus kemend toull-hend. Setu ma komprenas ar veleien e vije mat digas d'ar ger ar skeudenn vuzudus a oa er mare-ze e chapel Sant Per Kuzon. Ar skeudenn-ze eo an hani o doa pedet dirazi an den Eurus Mikêl an Nobletz hag an Tad Maner. Kerc'het e voe gant ar splanderioù: eur mor a dud a ia er prosezion. Tremen kant vloà zo eus an dra-ze, ha tud vat Kerfeunteun ha Kemper a zalc'h mat c'hoaz da chapel Ty Mamm Doue: dik int da bedi an Intron Varia, hag ar Werc'hez ne skuiz ket ive oc'h ober evito. N'eus nemet sellet ouz an dôlennoù, an « ex-voto » a ra an dro d'ar skeudenn vuzudus. D'ar Yaou, n'eus hend ebet a vè muioc'h a dud warnan eget hani ar chapel: bugale ha krennarded, potred-skol eus kemend liou o vont da hourmenn beteg ti an Intron Varia.

Sulioù 'zo hag e vez kanet ar Gousperou e Ty Mamm Doue, egiz sulioù miz mê. Da Wener a-wechou e vez grêt hend ar Groaz.

An ôtrou Serjant, Eskob Kemper (1855-1871) a deue di d'ofereni d'ar c'horaz.

Meur a skolaj ha Kenvreuriezh eus Kemper a ra enni eur pardon ar bloà e serr mont da n'em erbedi ouz o mamm. Pa oa Kloerdi bihan ar Pont e Likez Kemper, pardon ty Mamm Doue ar bôtred skôl a oa eun devez hag a verke ma oa unan.

Personed Kerfeunteun, eus o zu, n'int bet morse war lec'h gant o foan da gaeraât ar chapel. Gwer-liou ha tôlennoù zo bêt laket d'he ficha (1). Eun dôlen a zo

dreist-holl, livet goude ar brezel ha warni eur brosesion gaer oc'h ober tro ar c'hapel gant ar skeudenn vurzudus. E penn ar brosesion an otrou 'n Eskob Duparc. A-us (2) d'ezhi soudarded breton o lamma war ar Brusianed ha ar c'hirri-nij o troidella dre ar c'houmoul hag ar boliji o tarza warno.

Da zul kenta a viz Gouere e vez grêt ar pardon bras. Eur pardon devot-tre eo. Gwelet, vez ennan gwiskaman-chou kaër: pôtreid chupennou glaz, neud aour war o dilhad, ha merc'hed koefou dantelez gant tavancherou marellet. Echu an ofisou, ar bardonierien a bign alies beteg maner koz Keramaner. Eno e yeont da glask an disheol dindan ar gwê fao-braz ha d'azeza war ar yeot glaz ledet egiz eun doal war beg an duchenn. Pa 'z eo eet an dud holl d'ar ger, Ty Mamm Doue 'zo adarre eun ti a beuc'h, didrouz pep tra war e dro. Ac'han al lagad a sko pell du-ze war stankenn ar Steir hag a wel e kreiz sioulded dudius an abardê an heol o tiskenn bep tammig war goajou Kistinig hag o veuzi gant e sklerijenn-aour ar c'horn dispar-se eus hor bro garet Breiz-Izel.

G... M...

(1) Fichu: bravaat, « orner ».

(2) Doal: tapis.

(3) Sioulded: peuc'h.

Eur miz a zeu e kavoc'h war Feiz ha Breiz
Buhez Glaoda ar Prat

Eur ger war vuhez c'hallek *Sant Herve*,
Skridou ha n'o deus ket gellet tremen er miz man.

**Soudarded ha mortoloded koz
ar brezel braz**

it, d'ar Bleun-Brug,

da Geranna, d'ar 16 a viz Gwengolo a zeu, da we-
let ar bez-meur emaer o seyel eno

d'an 250.000 breizad

a oa er brezel ganeoc'h hag a zo kouezet war an
dachenn.

It da lavaret ano anezo da zantez Anna!

ROUE AL LAZ

— Huchit war ho pioc'h, emezan c'hoaz, ha va chi-
laouit war an dro! — Ha gallout a rajen tostaat ouz ar
beleg hag ouz an diou zimezell a zo gantan?

— Chô! Penndu!... (Hag a vouez izel): Emaint e traon
an ti, daou soudard ouz o miret! — Bailhez! Lucez!...

— Nag ar zoudarded all?

— Penn-gwenn aman! Tra divergont!... — ...A zo er
porz pe endro d'ar porz oc'h evêsaat hag o tenna.

— Daoust ha ne glevan ket eur c'hi o kunudal? eme
Gadiou, savet e skouarn gantan.

— Eo! emezi. — Chom 'ta, Mignon!...

— Ar c'hi ac'han, marteze?

— Nann, emezi, pegwir ar re-man o deus roet eun tenn
d'ezan, en eur zigouezout.

— Neuze e rank bezan unan eus hon re!... A dra zur,
bezan eo, hag ar c'hi-ze en deus kavet va roud hag a
zo aze ouz toull al lukarn o kunudal!

Kadiou a zavas kerkent er zolier ha, diou vunutenn
goude, e tiskenne adarre er c'hraou hag eur c'hi kerkent
hag hen. Furig e oa, chomet hep dont er zolier, o vezan
m'en doa Kadiou chachet al lukarn war e lerc'h. Ar paour
kêz loen a oa stad ennan ken ne baouez da zavel e dreid
araok war ziouskoaz e vestr ha da lipat e c'henou.

— Mat eo! mat eo, Furig! eme Gadiou. Arabad ober
trouz, han? Hag ar c'hi a ziskenne kerkent war e dreid
hag a chome ken sioul hag eun oan.

Eur zonj a deuas neuze e penn Kadiou:

— Arsa, emezan, dre benôs out deut te aman?... Daoust
ha n'eus ket eur c'helou bennak ganit?

Hag e furchas dindan e golier.

— Sonjal a-walc'h a ren, emezan; setu aman eur pa-
per. Red d'in klask eur banne sklêrijenn da lenn petra
zo warnan. Hag o tostaat ouz goulou ar plac'h, e lennas
kement-man: « Mar tigouez ar paper-man gant Kadiou,
lakaat e respont war an tu a-drenv anezan ha kas ar
c'hi en hent war e giz. Rei d'eomp da anaout dre be tu
skei war ar verêri, ha tec'het e kuit, e keit ze, dre an
tu kontrol, gant ar beleg hag ar merc'hed. »

Kadiou en devoa lennet a vouez uhel, ar vatez o chi-
laou eveziek.

— Dre lec'h ma 'z oc'h deut, emezi, eo d'eoc'h tec'hel
war ho kiz. War ar parkou a-drenv ne sko nemet lukarn
ar zolier foenn.

— Red vo ober o stal d'an daou soudard a zo oc'h ober
gward war hor prizonerien, eme Gadiou etre e zent. Ez
an da skriva d'ar C'hloareg skei du-ze, e tu all, tu ar

c'hreizteiz ha pa vo èt ar Re C'hlas war eno, ni a zigaso hon tud war aman, an ôtrou kure hag an diou vaouez.

Eur bluenn blom a oa gantan, bet digant ar C'hloareg; gant kalz a boan, met en eun doare lennabl a-walc'h, evelato, Kadiou a skrivas:

« Deuit d'ezo dre du ar c'hreisteiz ha grit ar muia a drouz a c'helloc'h. Me zo aman; e kraou ar verëri, prest d'ober va c'hefridi dal m'ho po roet tu d'in. »

Ar paper a voe laket adarre dindan kolier ar c'hi... Met penôs ober d'ar pikol loen-man pignat er zolier?

— N'ho peus skeul ebet aze? eme Gadiou.

— Eo, eme ar vatez, aze dindan klud ar yer. Breman, me 'ya kuit, betegout na ve kavet ez oun aman re bell amzer zo!... Chans d'eooc'h!...

— Klevit eta, eme Gadiou; roit eus va c'helou, e kuz, d'hor prizonerien, mar gellit... Arabad, avat, dizolo ac'hanon!...

— Kontit warnon! emezi.

Hag ez eas kuit gant he zailh hag he goulou. Pa voe adserret an nor, Kadiou a grogas er skeul hag he harpas ouz ar voger, dindan toull ar foenn. A-boan e voe savet er zolier ma voe Furig, en eul lamm, war e lerc'h.

— Aze! ki mat, eme Gadiou, dizro breman da gaout da dud, ha bez war evez ma ne vi na gwelet na tizet!

Ar c'hi speredek a reas eun hij d'e lost ha, raktal ma tis-kouezas Kadiou toull al lukarn, e reas eul lamm ermêz hag e treuzas evel eul luc'hedenn ar park bras a oa drek an ti.

— Sell, aze, eme Gadiou, eur zonj vat d'ar C'hloareg. N'am eus ken d'ober nemet gortoz. Laouen e vefen da welet c'hoaz ar plac'h saoud.

Ar plac'h saoud a lakas amzer da zont war he c'hiz. Goulaoui a ree an deiz a-dreuz da faoutou an nor; ar yer war o c'hilud a veske, dihonet gant kan ar c'hilheg ha gant ar sklêrijenn o tarza. Kadiou a zonje e teujer da zigeri d'ar yer hag ivez da c'horo ar zaoud ha da lakaat al leue bihan da zena... Eur c'helou bennak a glevje adarre...

Bet en doa amzer da lavaret e bater, meur a wech, 'benn ma tigoras an nor a-nevez. Ar vatez a oa adarre. Astenn a reas eun dra bennak da Gadiou: eur pikol pezh bara en eur dremen en e gichen: « Breman souden, emezi, ho po leaz gantan!... »

— Gwelet ho peus hon tud? eme Gadiou.

— Ya, emezi. N'am eus gellit lavaret d'unan eus ar merc'hed nemet eur ger hepken: « Ho tud a zo demdost; » a-walc'h e oa; he dremm en deus sedit ha, kerkent, netra nemet gant eur zell, he deus roet da anaout, d'ar re all, ar c'helou mat... Me a ya-da c'horo va zaoud. — Gras d'eooc'h da c'hellout o savetei!

Kadiou a ziskolpe bara a c'henaouadou. Eur c'ho vad

leaz a evas ivez, e benn ouz ar zailh... Setu hen prest da staga. E skouarn a zo war evez, nemet e sonj en eun dra: penôs ez aio ermeaz hep bezan digemeret fall.

Disklêria a ra e zonj d'ar vatez:

— Ah! emezi, komzet hon deus eus ze breman souden, a-raok m'oun deut da c'horo. Setu aman... C'houi deuo ganin hag a zougo ar zailhad leaz, evel pa vefec'h ar pôtr harnez nevez savet eus e vele... Setu aman eur pôrpant evidoc'h.

Kadiou a zonje: Mar n'eus hini eus ar re-ze oc'h anaout ac'hanon-me!...

Hogen, ret e oa riskla an taol. Kuzat a reas e bistolenn en e vruched ha gwiska ar porpant, en em gavas braoik awalc'h diouz e vent. Ar vatez a zigoras an nor hag a c'halvas warnan:

— Arsa, lankon bras! Ne zougi ket d'in va zailhad leaz?... Daout hag abaoe dec'h da noz na teus ket bet amzer awalc'h da ziroc'hal!

Kadiou a deuas war he lerc'h, tenval e benn, pikou warnan. Ar zoudarded tosta a reas eur zell hag an hini a oa mestri warno, 'n e zav war dreujou an ti, a bôzas pouner e lagad war Gadiou hag a lavaras disfizius:

— N'am ket gwelet heman c'hoaz!

— Oh! heman, eme ar vatez, meo dec'h, a oa chomet da gousket du-ze e solier ar foenn ha n'eus ket gouvez e oac'h c'houi aman! Heman eo ar pôtr harnez!... N'eo ket gwir, Mark an Olier? Komz 'ta, bleu! Lavar da hano d'an ôtrou, ha laoska aze da zailhad leaz! N'out ket di-hun c'hoaz!

An ofiser a reas eur mouse'hoarz hag a droas e benn. Ar zoudarded a c'hoarze o welet ober an tian gant Mark an Olier.

Heman oa paouezet da grenn. Mont a reas en ti hag azeza ouz an daol. Ar vatez a lakas dirakan eur pikol skudellad soubenn dom. 'N eur gemer eul loa el listrier, Kadiou a daolas eur zell 'trezek traou an ti. E galon a lamme en e greiz hag eur bedenn, hep gouzout d'ezan, a zave war e vuzellou... Amzer a lakas da zibri. E keit-ze, ar vatez a yee hag a deue dre an ti; ar wreg a luskelle eur bugel en e gavel; an ozac'h a oa gant e bred ivez. Pa voe echu d'ezan, e troas warzu ar pôtr harnez.

— Aze, emezan, ez eus sternaer c'harti hag o deus ezomm da veza grêt eun tamm kempenn d'ezo. Aman, e traon an ti, ez eus re all...

— Mat eo! eme ar pôtr harnez; — hag e talc'has gork da gas e loa d'e c'henou. E wad a verve, koulskoude, gant kement a zonjou evel a dremene dre e spered! Da bep kammed a ree, setu ma seblante d'ezan, breman, ez ee dounoc'h-down e gouzoug ar bleiz... Petra raio, hen eunan, dirak kemend all a zoudarded armet hag o tenna? Mar ne vez ket bolonte Doue lakaat eur banne sklêri-

jenn da bara war e hent, gwaz a ze, rak ne wel ken berad. Aman en doa c'hoant d'arruout ha breman, p'eo arru, e lavar outan e-unan: Na sod e oan!

Evelse, pep den a vez, dre varead, leun a nerz-kalon ha dinerz. Sonjal a ree Kadiou: « Daoust hag ar c'hi a vo dizroet? Daoust ha skei a refont evel m'am eus merket d'ezo? Ha penôs ez em gemerin me goude? »

Debret e lein gantan, Kadiou a ya da draon an ti da gerc'hat ar sternaj en deus da gempenn. Arabad rei da anaout d'ar zoudarded ec'h anav an dud a zo eno!

(Da heuilh).

Ar Goukou

E F. H. B. miz mae am eus lennet gant plijadur kanaouenn ar goukou, savet gant P. Brelivet, eus Pluguenn. En hevelep amzer, e kouezas dindan va daoulagad eur ganaouenn latin, savet er zeisvet kantved, breman ez eus 1300 vloaz, e Bro-C'hall pe e Breiz-Veur, ha kaer meurbet. Setu hi aman, troet e brezoneg. Diviz etre ar goanv hag an nevez amzer diwarbenn ar goukou.

An nevez-amzer

Deus ta, koukou, labous karet. An holl o deus plijadur, pa ganez war an doenn gant da veg skedus.

Ar goanv

Ra jomo hep dont, ar goukou. Ra jomo da gousket en he zoullou-kuz, rak ato ganti e tigas naonegez.

An nevez-amzer

Deus, koukou, ha digas ganez bronsennou nevez d'ar gwez. Deus gant da vignon an heol, ha kas pell ar ye-nienn. An heol a gar ar goukou a gresk e amzer ar sklerijenn.

Ar goanv

Ra jomo hep dont, ar goukou! Rak ganti e teu al labourou hag ar brezelioù. Ehan ebet mui, keflusk e pep lec'h, war ar mor ha war an douar.

An nevez-amzer

Perak, goanv lezirek, ober rebechou d'ar goukou? Kousket eo en he zoullou-kuz, skuiz gand ar festou hag ar plijadurezioù.

Ar goanv

Me ive am eus danvez, festou laouen, me ro ehan d'an dud ha tan en oaled d'en em domma. Ar goukou ne anavez ket kement-ze, hag he deus da c'houzanv.

An nevez-amzer

En he beg ar goukou a zigas ganti ar bleunioù, ar mel; sevel a ra tiez nevez, nijal a ra dreist an dour sioul, dozvi a ra viou, laouenat a ra ar parkeier.

Ar goanv

Ar pez a gavez laouen a ra poan d'in-me. Me a gar kounta arc'hant en armelioù, ober leinou bras hep tamm labour d'am skuiza.

An nevez-amzer

Goanv lezirek, ato c'hoant kousket d'it, piou a zastum d'it pinvidigez, tenzoriou? piou, nemed an nevez-amzer hag an hanv, ato o labourat evidot?

Ar goanv

Gwir a lavarez, hag evel ma labourit kalz evidon, c'hwiz zo va sklavourien. Me zo ho mestr, hag evel just, d'in-me eo dleet ar frouez eus ho labour.

An nevez-amzer

Nann, n'out ket hor mestr, met eur paourkez, leun a lorc'h. Morse ne c'helli da-unan dastum peadra da veva. Ar goukou, o tont, eo a bourchas d'it ar pez e peus ezomm.

Ar vesaerien, en eur pouez

Awalc'h, goanv tenval, foraner, dispigner. Ra zeuio ar goukou, mignonez ar vesaerien! Ra vo gwelet war hon uhelennou ar bleunioù laouen! Ra zavo peuri d'hol loened, ra vo koant ar parkeier, ra zeuio delioù er gwez da rey disheol d'hon izili skuizet! Ra vo gwelet ar girvi, stegn o bronnou, o kinnig o laez d'ar re o goro! Ra vo klevet al laboused o veuli an heol gand o c'han dudius! Deus buan, koukou, mignonez ker, gedet gand an holl. An holl draou o deus mall d'az kwelet: ar mor, an douar, an nenv. Salud d'it, labous karet, salud d'it, breman hag ato!

J. U.

Kerent kristen

D'ho pôtrede yaouank aet da zoudarded, en deizioù tremen, lakit kas *FEIZ ha BREIZ*: eun dudi e vo evito e lenn keit ha ma vezint pell diouz ar gêr. Evit ma tigouezo ganto, bep miz, epad ar bloaz, kasit 10 lur d'an A. *Georgelin*, 4, rue du Château, Brest. — C/C 44-40 Rennes.

Gant eur gartenn ruz-wenn a gavoc'h, e kement bureopost a zo, ne gousto nemet pemp gwenneg deoc'h kas an arc'hant-se; met, lakit an adres fraes, avat, gand a reoc'h.

Penn=oc'h=penn

N'o doa ket en em welet abaoe ar votadeg diweza, ar daou gensort gwechall. Daou di e oant, koulskoude, hag a en em zaremprede, bep tro pa c'hellent, tud vras ha bugale. Pa veze staget ar marc'h ouz ar wetur, er zul ar beure, e ti Per an Noan, es e veze gouzout eo da vont da di Sulio Penn-ar-Stank. Sulio a oa o'chom en eur penn eus ar barrez ha Per er penn-all; teir leo bennak a oa etre tiez an daou vignon: teir leo da vont, teir leo da zont, ret e veze lakaat an devez... Abadennou plijadur, nag a hini a oa bet, koulz e ti unan evel e ti eun all, hag o doa dalc'het sonj anezo ar re vihan, ma n'o doa ket paouezet da c'houlenn, kaer a oa berza anezo: « Ha pegoulz eta ez aimp da di Ber an Noan? — Ha pegoulz eta ez aimp da Benn-ar-Stank?... Ma o dije lennet e kalon o zadou, o dije gwelet skrivet enno ar respont-man: Gwech ebet ken!

Nann, gwech ebet ken!! Lavaret o devoa ze, pep hini diouz e du, gant ar votadeg diweza, an daou ozac'h bras, pep hini anezo perc'hen a zaou-ugent pe hanter-kant devez arat douar. Ar paour a rank a-wechou en em zislaret ha plega, diouz ma c'hoarvez gantan; ar pinvidik en deus e vadou da bara ar bec'h divarnan hag en em zalc'h reut a-drenv d'ezo, 'vel a-drenv eur voger grenv...

Per ha Sulio a oa aet an eil eneb d'egile war diou listenn dishenvel: Per oa *gwenn*, ha Sulio a oa aet *ruz*. Ne oa ket bet dalc'hmad *ruz*; met avel ar politik en doa c'houezet ken krenv war ar barrez ken ar pennou ha ne oa ket a bouez hag a boell a-walc'h enno a oa bet troet holl gantan. Hini Sulio Penn-ar-Stank a droas eus ar re genta. Setu perak: eun tamm dant en devoa bet a-viskoaz ouz an hini a oa e penn ar barrez; heman a glaskas pemp pe c'houec'h, da zont war e listenn, a-raok mont da gaout Sulio; — Per an Noan a oa unan anezo; — setu ne voe ket an aotrou mear arru mat e Penn-ar-Stank... Pa deuas, avat, an aotrou mestr-skol d'ober e dro, en deiz warlerc'h, zoken, ha gantan birou a-leiz da skei e kalon Sulio, birou bep trempet ar beg anezo e peg laoskus ar gwarizi, ne voe ket grêt a zigemer fall d'ezan; ne voe ket pedet da zistrei, met Sulio a asantas mont da gemer eur banne mik, er zul warlerc'h, da di ar mestr-skol.

Eno, neuze, e voe tremenet, dre c'henou ar paour keaz, eul lost leue lardet mat, — ar seurt-se! — flour ha melus, unan eus an dibab!... An itron mestrez-skol, zoken, hag a oa eun tamm lennerez planedennou, a ziskouezas da Sulio, ken sklêr hag an heol, e oa ar c'hartennoù a-du gantan penn-da-benn hag en doa dirazan kargou hag enoriou, forz pegement, ouz hen gortoz; n'en doa nemet en em la-

kaat war an hent d'o zizout ha 'n em lezel da vont goude... An holl draou-ze a voe grêt ha lavaret evel dre farserez, rak Sulio n'eo ket eur genaoueg bennak e oa; nemet an hevelep lasou e vez paket ganto ar genaouerien hag ar re all, gant ma vezint stignet a-zoare.

N'ho peus ket ezomm da c'houlenn ma voe troc'het an darempredou etre Penn ar Vali (hano ti Ber an Noan), ha Penn-ar-Stank!...

Sonj ho peus, pa n'ez eus c'hoaz nemet eur bloaz abaoe, pegement a reuz, a safar, a jolori, a voe diwarbenn ar votadeg... Sulio a bedas, eur wech, ouspenn kant a dud da vont di da goania, an holl dud en oad da voti. Per a reas kemend all, tri deiz warlerc'h; Sulio en doa lazet eul leue; Per a lazas daou... Al leueou-ze, hag ivez ar joskennoù a voe debret da heul, a uhelaas etrezo moger ar gasoni; seul-vui a zroug etrezo ma teuent da zispign muioc'h an eil eneb d'egile. Bep sul, setu adarre ugent lur, dek skoed, hanter-kant lur aet e skouarn ar c'had, debret en ostalirioù; ha piou kiriek da ze, eme Sulio? — Per an Noan! — ha piou kiriek da ze, eme Per an Noan? Sulio Penn-ar-Stank. Ar gounnar a vagent a greskas kement, a zeiz da zeiz, ma o dije karet bezan, n'eo ket pep hini anezo o'chom en eur penn eus ar barrez, met pep hini en eur penn eus ar bed... Elec'h ar garantez gwechall e oa savet eun drouk-rans, dreist-holl e kalon Sulio, ma ho piye lavaret eul loen gouez en eur gaoued, o c'hedal an tu da vont ermêz evit freuza ha taga pep tra.

Gant anken e c'hortozed deiz ar votadeg. Donet a reas, an devez-ze, da gloza an abadenn hudurnez bet araok. Sulio a voe koll; hogen, Per an Noan a c'houezas. Mat! breman p'eo achu ar c'hoari, ar peoc'h a deuo war e giz, hep mar ebet; gwaz evit an hini en deus kollet; ret vo breman d'ar gounnar terri h. d'an enebourien en em boket goude en em dourtal. Per an Noan a reas eur gammed war an tu-ze. Ah! paour keas! Pebez distro en doe! E gamarad koz, pell diouz kemer e zorn, a droas krak e gein en eur leuskel, eur: A bas les chouans! hag a reas da Ber ober eur souz a-drenv.

Bunum ar politik a oa bepred e gwazied Sulio. Hogen, ne dec'has ket; ne reas nemet kreski. Dont a reas ha ne rae kammed ebet ken, nemet dre bolitik; 'n em deurel a reas d'eva ha da baea da eva, abalamour da zastum ha da viret mignoned; nemet kaoz ar politik ne veze ken en e c'henou; pep hini a oa barnet gantan diouz al liou a zouge... Eur chenchantant ken bras a oa deut ennan ma veze kredet e oa eun all en e lec'h. Den an oferenn ne oa ket bet kalz biskoaz; ankounac'haat a reas krenn hent an iliz ha lakaat ar zul a-wechou da astenn ar pemdeiz. Henvel ouz ar vran ha n'he deus nemet eur vouez, ne ouie ken nemet ar ger: A bas les chouans! Pa veze klevet ar goagadenn-ze, pe er parkou pe en henchou, an holl a

lavare: Eman Sulio war vale! Hervez darn, leuskel ar youc'hadenn-ze a rae d'ezan memez vad evel ma ra d'eun trêñ leuskel êzenn domm; ar pez a harz ouz ar gôter da darza.

Eun deiz, da vihana, pegwir e lavarer n'ez eus nemet ar menezioù ha n'en em gavont ket, Per ha Sulio a zigouezas an eil gant egile, kaer o doa tremen heb en em glask. En eur wenojenn voan e oa, ret da unan trei diwar egile. Sulio a chomas reut en e zav:

— Ma ne droez ket diwar va hent, me a droio diwar da hini, eme Ber.

— Ma karez! eme egile; rak me ne grenan ket dirak chouanted!

Per an Noan a oa dija troet e gein; dizrei a reas war e giz, eun tamm imor ennan ivez.

— Arsa, Sulio, emezan, bet omp mignoned gwechall; mar n'eo ket ankounac'haet krenn ganit an amzer-ze ma oa peoc'h etrezomp hon daou ha peoc'h er barrez, an amzer ma oa brao beva, gra eun tammik distro war ze, d'eomp da c'hellout kaozeal, rak war dachenn an amzer man, gwelet a ran ne gomzimp ket; dizrei d'an hini goz a rankomp evit-ze.

Sulio Penn-ar-Stank a droas e benn en eur c'hrozmolat etre e zent.

— Arsa, eme Ber, lavar d'in, da vihana, pe breman pe gwechall, pe breman pe araok ar votadeg, e oa ar c'houllz wella da veva?

Grik ebet digant Sulio.

— Me a oar mat e sonjez eo araok ar votadeg... Ac'hanta, lavar d'in 'ta a-bers piou eo deut ar chenchamant, a-bers piou eo deut an dizurz er barrez ha laket enebiez etre an dud en em gare hag en em zikoure gwechall?

Sulio, pleget e benn, a griz e dal hag a c'hrozmol hep respont.

— Me, eme Ber an Noan, a oa a-raok ar pez ma 'z oun brema, ha kement hini en deus votet ganeomp a oa, a-raok ar votadeg, ar pez ma 'z eo brema. Ar pez a zo digouezet a-nevez n'eo ket eta eus hor perz eo, met eus perz ar re a oa eneb d'eomp. Ar re-ze n'hellez ket lavaret n'o deus ket chenchet. Te da unan a zo eur skouer anezo!...

... Me oar a-walc'h n'ez peus netra da respont, nemet ar pez az peus ar vrud da youc'hal, dre aze, koulz mezo evel divesv, hag am bevez mez evidout, pa glevan...

Tevél a rez, rak gouzout a rez out tec'het diwar an dachenn elec'h ma kaozeer e giz tud, e giz tud badezet!

Kenavo; truez am eus ouzit! Gras d'it adkaout ar gomz, komz eun den, komz eur c'hristen, komz eur Breizad!

BREIZADIG.

Lazerez, Laeronsi, Follentez.

Eun dervez e oan bet, du-ze, e kreisteiz ar Frans, o kas kezeg lart am oa gwerzet da eur marc'hadour; en eur zistrei d'ar gêr, o veza ma oa kalzig arc'hant ganen, em oa aoun da veza laeret; setu eta, e lec'h chom da gousket er c'heriou bras, e klasken kentoc'h ar bourkou bihana hag er bourkou bihana an ostaleriou bihana.

Setu eta ma en em gavis da gousket, eun dervez, en eur bourk ha n'eo ket red e henvel, ha me ober va dis-kenn en eun tammik ostaleri vihan. Tud an ti a gaven doare vat d'ezo; konomia em oa graet ouz an hevelep taol hag ar vistri: an ozac'h, ar wreg hag eur mab d'ezo; marvailhou a voe epad koan n'eus fors pege-ment, nemet he devoa ar wreg eun tamm enkreiz gand eur mab all d'ez i n'edo ket er gêr; meur a wech epad koan e lavaras d'he mab: « Asa, ida vreur, avat, n'emman ket abred o tont d'ar gêr! » O veza ma kaven anezo tud a-zoare, e oan en em laket da gonta va nec'h d'ezo; lavaret a ris d'ezo e oa kalz arc'hant ganen hag em oa kalz aoun rag al laer; setu perag e c'houlennis eul lec'h sur evit tremen an noz. An ozac'h a lavaras d'in: « Mat, pa 'z eo gwir va mab n'eo ket deut d'ar gêr, a-benn breman, ne deuo ket hirio, sur a-walc'h; chomet e rank beza da loja e ti e gamarad, rak-se ez eo'c'h da gousket en e gampr, mar kirit; eno e vezoc'h sur; ar gampr n'ema ket en tu diouz an hent; war al liorz eo e sko; eno e c'helloc'h beza dienkreiz.

Setu eta, pa voe debret koan, an ozac'h hag ar mab a deuas da gas ac'hanoun da gousket; pa voent aet er miz eus ar gampr e lakis va arc'hant dindan ar penn-wele. Goudeze e liviris va fater hag en em fourris etre al linseriou; edon o vont d'en em rei da gousket pa gavas d'in klevet tud o komz er miz; sklêr oa al loar ha setu me da zellet er prenestr; petra welis el liorz? daou pe dri c'hwaz hag eun all a oa, en eur skeul, ouz ar voger, dirak ar prenestr.

« Va Doue, va Doue, eme-ve, eman al laer warnon, sur a-walc'h; darbet e oa bet d'in youc'hal, met dioc'htu em oa sonjet e oa gwelloc'h d'in klask va arc'hant ha mont er miz; met d'an ampoent edo egile er prenestr hag en eur derri eur werenn e tigoras anezan hag e teuas er gampr: « Asal a zonjen, evid en taol-

man, eo graet ganen, sur a-walc'h; kement-se e teuas ar zonzj d'in d'en em fourra dindan ar gwele ! »

Met va den n'en doa nemeur a zoare eus a eul laer; mezo oa avat ha diouz e welet oa anat ec'h anavezet mat ar gampr, rak kerkerent ha m'oa deuet enni e tennas e zilhad hag ec'h en em fourras er gwele. M'hen assur deoc'h p'oaan nevez aet dindan ar gwele n'oaan ket re lorc'hus, met, pa ouien oa aet egile ebarz, oa laoskaet ar gwisou warnoun; breman, a zonzjen, ne 'm eus ken da ober nemet chom sioul aman ken a vo kousket heman; n'oaan ket bet pell hag e kleven anezan o roc'hal; breman, 'vat, emeve, eo da d'in mont eus va glud da glask eur gwele all; edon o vont d'en em rinklâ eus a zindan va gwele pa glevis an nor o tigeri — : Allas! avat, eme-ve, petra 'zo a-nevez aman 'ta c'hoaz? D'an ampoent e klevis mestr an ostaleri o lavaret d'e vab — : Chom aze gand ar goulou, en aoun d'e zihuna, mar deuez re dost d'e zaoulagad gand ar sklerijenn. — M'hen assur d'eoc'h, n'em oa ket kalz a c'hoant c'hoarzin ha n'ouzoun ket penaos ne glevet ket ac'hanoun o tenna va halan ker berr 'oa warnoun.

An ozac'h a dostaas goustadik beteg ar gwele hag a blantas e gountell e kalon an hini a oa ebarz: « Breman, a lavaras d'e vab, e c'hellez tostaat; kemer an arc'hant a zo dindan e benn; me 'm oa gwelet anezan o lakaat anezo aze a-raok m'oa aet da gousket ha breman deomp buan da ober eun toull er marchosi da lakaat e gorf. »

Me 'm oa graet va akt a gontrision rak konta a raen e oa echu ganen; ma ne vije ket bet muioc'h a drouz ganto d'ar fin eget ne oa er penn kenta o divije bet klevet va c'halon o lammat em c'hreiz, sur a-walc'h; met pa oant aet kuit e oan deuet adarre ennoun va-unan; goude beza trugarekaet Doue da veza astennet d'in va buhez, ha me er mêz, dre ar prenestr m'oa deuet egile ebarz; poent oa d'in; santout a raen beradou gwad o koueza warnoun; p'oaan aet ermêz ez is, war eün, da glask ar c'homiser; heman, war va lavar, a deuas rak-tal ganen gant daou zen all beteg an ostaleri; mont a reas ebarz ha me a jomas e kichen an nor gand an daou all; mestr an ti n'oa ket re daouen o welet dirrenka anezan e kreiz an noz, met ar c'homiser a lavaras d'ezan: « En noz-man ez eus bet unan o kousket en ho ti hag a zo tamallet da veza graet eun torfed, ha gouest e vefec'h da anaout anezan ma vefe diskouezet d'eoc'h ? »

« Oh! ya, avat », a lavaras hen, dioc'htu. Ar c'homiser a lavaras d'an daou c'hwaz a oa er mêz: « Digasit aman ho ten! » An ozac'h, pa 'm gwelas, a jomas mantret; kaout a rae d'ezan edo e zaoulagad o trelli pe

e oa advevet an hini en doa lazet: « Henez, an den-ze, eme ar c'homiser, ouz va diskouez, a zo bet deuet dec'h da noz da c'houleñn loja d'ho ti; ne ra netra d'eoc'h gwelet anezan dirazoc'h? »

— « Nann, avat », a lavaras hen.

— Mat, a lavaras ar c'homiser, deuit neuze da ziskouez d'eomp e pelec'h eo bet o kousket. »

— « Ya! ya! deuit », a lavaras hen, ha setu ni, holl war e lerc'h d'ar gampr; met pa oamp aet enni e voemp souezet; linseriou fresk a oa war ar gwele; pep tra a oa renket a-zoare; n'oa ket anat e vije bet lazet eun den er gampr-se, eun eur kentoc'h: kuzet mat 'oa ar pec'hed: « Allas! va den, a lavaras neuze ar c'homiser, 'm eus aoun n'eman ket mat a-walc'h ho penn! »

— « Jezuz! Gwerc'hez Vari, daoust hag oc'h hunvreal e vefen bet, a liviris; nann, n'eo ket hunvreal eo am eus graet, rak ar beradou gwad a welet war va dilhad a verk eun dra bennak. Me a gav d'in, Aotrou komiser, e vefe mat d'eoc'h en em asuri eus an den-ze ha klask piz e kement korn a zo en ti-man! » Ne ouesjemp ano ken a voe gwelet an ozac'h o redet d'ar marchosi; eno e kemeras eur bal hag e lavaras: « Me a skoio war gement hini a glasko kregi ennoun! » Neuze e voe gwelet o tisvernia an tamm kolo a oa eno ha goudeze e stagas da doulla an douar en eun tachad hag en doa doare da veza nevez loc'het c'hoaz; prestik e voe gwelet korf eun den maro o tispaka gantan; kerkerent ec'h en em daqlas warnan en eur lezel eur youc'hadenn: « Va mabl va mabl! » Ya, e vab eo en doa lazet; e vab eo a oa dizroet divezat en noz, mezo, ha da viret ne vije gwelet gand e dud e oa deuet dre ar prenestr en ti; hag ar mab-se en doa lazet, hep gouzout d'ezan, ha douaret en e graou kezeg, hep kemeret ar boan da zerra d'ezan e zaoulagad; lazet evit kaout va arc'hant; met, evel a wellit, bleud an diaoul a ya da vrenn; an anevaled a zebr eus ar brenn-ze a vez treut hag an dud a zebr kig an anevaled-ze a varv; me a voe restalet d'in va arc'hant hag a zistroas d'ar gêr; an tad hag ar mab eus an ostaleri, war em eus klevet abaoe, a zo aet d'ar galeou da echui o buhez hag ar wreg a zo marvet en eun ospital: follez.

Difenn a ra Doue laza,
D'ezan eo buhez an nesa ;
Da vadou zo d'it, met diouall
Da berc'henna traou ar re all !

Paul Quégulier,
Euz Gwitevede, lazet er brezel.

I. — RESPONCHOU DIVINADENNOU MIZ MAE

I. — Te da unan. II. — Adam. III. — An diou-skouarn hag an teod. IV. — Ar chadenn eured. V. — An oad.

II. — DIVINADENNOU MIZ MEZEVEN

I. — Me ne d'oun na den, na loen
Ha va c'halon a zo em fenn.
20 p. ar r. Digaset gant Bugale Sant Joseph, Lille.

II. — Petra ne welomp ket
hag a bouez warnomp bepred.
20 p. ar r. Digaset gant Louis Pichon, Beliez, Treflez.

III. — P'hini eo 'r gwella keginer, war ar miz kerkoulz hag e ker?
20 p. ar r. Digaset gant T. J., soudard e Gwengamp.

IV. † Me, eme ar c'henta, eus al leue eo ar penn,
† † † Ha me, eme an eil, a vez alies war da benn.
† † † † Ni zo loened bihan, gand an dud kaseet
† † † Ha me, va bleo, da veza gwenn, a zo deuet
† Me, er fin, da lost ar c'had a zo laket.
20 p. ar r. Digaset gant J. P. (mestr-skol) e Plouguen.

V. — Youenn a lavar da Jopik an ti-all: « Me m'oa teir gwec'h hoc'h oad pa m'oa an oad ho peuz breman, ha pa pezo tizet an oad am euz me breman, hon devezo, etrezomp hon daou, 60 vloaz. » Pe ' oad o deuz an daou amezog?
Digaset gant: Clet Coz, Cleden, actuellement: marin radiotélégraphiste, station La Mitre, Toulon (Var).

Digas ar responchou hag an divinadennoù nevez a gavfet a-benn ar 25 eus ar miz da : M. le Directeur du Feiz ha Breiz, à Plouguerneau (Finistère).

Tud yaouank,

paotred ha merc'hed, pleustrit, a-zevri, war genstri-vadegoù ar *Bleun-Brug*, bet moulet war *Feiz ha Breiz* miz Genver, m'ho po prizioù da gaout e *Santez Anna Wened*, d'ar 16 a viz Gwengolo a zeu.

DIVINADEN ???

Perak an oll dud a zo bet o prena
E ti **ALLAIN** HORLOGERIE POPULAIRE
60, rue Jean-Macé, BREST

(Gwechall ru ar Ramp etre ar ru Siam hag ar ru Vras)
hag plas an **Ed, e Lannilis**
a lavar eo guelloc'h marc'had en tiez-man evit ar memez qualité ?

— Ablamour e kement ti a gommerz ez euz frejou hanvet « frais généraux » hag a deu da greski priz ar marc'hadourez hag an ti-man o veza ma ne deuz ket kals euz a frejou-ze a ziminu anezo c'hoas a beb-hent evit profit ho hostizien.

Eur c'hado brao a vez roet var marc'had ar bizaouedou aour.

— Tud an ti a gomz brezounek —
R. C. Brest 4102

**Atelier de Carrosserie Mécanique
Sellerie & Peinture**

R. C. Brest 2529 MAISON
Tél. 25

Frédéric Laurent

23, 25, 27, rue de La Tour d'Auvergne - LANDERNEAU

MME VVE LAURENT
successeur

Spécialité de Voitures
légères caoutchoutées

Road-Carts et Trotteuses
Charrettes anglaises
Gardens

Roues caoutchoutées tous systèmes

Transformation de roues ferrées
en roues caoutchoutées

Braoa ha Gwella Marc'had

GWELEOU HA MATELAIU

Pluw-weleou hag Oreillerou

a gavoc'h e ti

L. LE BIAN

39-41, place Marcellin-Berthelot — BREST

Gloan ha bep seurt, deuz ar vro ha deuz an estranjour
reun, pluw, lienachou evit matelaioù ha pluw, etc., etc.

Eno vez komzet brezonnek. — TY HA KONFIANZ.

Ulinucine Moreul

Eul louzou anavezet-kaer dre ar vro, hep beza implijet awalc'h c'hoaz evit ar vad a ra ! an **ULINUCINE MOREUL**, an hini eo.

Petra eo 'ta an **Ulinucine**-se ker brudet ? An **Ulinucine** a zo eul louzou graet gant *iode* ha *phosphates*. An iode a zo evit yac'haat ar goad, evit ober goad nevez ; ar phosphates a zo evit krenvaat.

Gouvezet e deus an Doktor MOREUL kavout ha meska daou danvez nerzus meurbet ; an « iode » hag ar « fosfor » da ober eul louzaouen dispar evit parea ar glanvourien hep dale.

An **Ulinucine** e c'heller ober ganti mat-tre, e lec'h an eol-moru, ar sirop portal, ar sirop « raifort iodé » ha « iodé ferré » ;

An holl louzeier gwechall-se, a zo eiz pe zek kwech semploc'h eget an **Ulinucine**. Houman a gaver enni pemp santigram « iode organique » dre lodad souben hag er re-all ne gaver tamm ebet, pe ken nebeut a tra, hag en-unan nemet daou zantigram.

Peseurt klenvejou a vez parret eant an **Ulinucine** ? Da genta, an doken. — An *doken* zo holl klenvejou ar vugaligou, sempladurez, liou, kresk re vuhan, gwerbl er c'houzoug, ha divezatoc'h klenvejou an eskern, an droug skevent, an izili kamm.

Ha ma 'z eo an **Ulinucine** eul louzou hep e bar evit ar vugale, kerkoulz all eo evit ar plac'h yaouank oc'h ober he c'hresk hag ar vaouez arru an oad a zaou-ugent bloaz. Diouall a ra ivez diouz ar berr-alan, al langis, ar boan-bouzellou, hag an droug-dargreiz.

Ar SIROP CELTIQUE

Klanvourien dalc'het gant ar paz, kemerit **SIROP CELTIQUE** an AOTROU MOREUL, apotiker bras e Landerne

Eleveurs,

N'employez que les produits vétérinaires du Docteur MOREUL, qui sont les plus efficaces, les plus estimés et les plus connus.

GRAINES POTAGÈRES, FOURRAGÈRES et de FLEURS

Semences sélectionnées des Meilleures Maisons

Maison A. HUON

Fondée en 1840

L. AUDREN, SUCESSEUR
13, Rue de Siam -- BREST

Adresse Télégr. : AUDREN-GRAINES-BREST

Téléphone 5-35

Articles de Pêche

Cordages — Ficelles en tous genres

Brezoneg en ti.

Maison de confiance

R. G. Brest 49

QUINCAILLERIE A. GUIAVARCH

48, rue Louis-Pasteur

BREST

Grand choix de fourneaux
et
d'Articles de ménage
de 1re marques.

BUANDERIES
et Marmites anglaises

Outils agricoles et d'amateurs

Outillage de forge
et pour toute profession

ÉCLAIRAGE
Lanternes de Voitures
CHEMIN LINOLÉUM
MALLES - VALISES - CARPETTES

MAGASINS DE DÉTAIL
ET BUREAUX :

48, rue Louis-Pasteur

48, rue Louis-Pasteur
5, rue Suffren

2, 3, 4, 5, rue Suffren

Dépôt des Zincs de la VIEILLE MONTAGNE

Rougeurs des Nouveau-Nés

Gerçures des Seins

Sont radicalement guéries

par **POMMADE**
et **POUDRE NOELLINE**

Toutes Pharmaciés et Lab. Noëlline, 75, rue de Siam, Brest.

C. RÉMY

Téléph. 6-68

68 et 132, rue Jean-Jaurès — BREST

MÉDAILLE D'OR AUX ARTS DÉCORATIFS 1925

FABRIQUE de MEUBLES MASSIFS

Meubles Bretons, Meubles Louis XVI et modernes

Chambres à coucher — Salles à manger

Lits fer et cuivre, Literie, Glaces,
Laines à matelas, Plumes et Duvet.

— PRIZIOU AR GWELLA MARC'HAD —

An dud diwar ar meaz a vezo digemet eus ar gwella

ECOLE PIGIER

15 bis, rue de la Mairie — BREST

Première Ecole Pratique de Commerce fondée en Europe en 1850

Comptabilité commerciale — Tenue des Livres de Commerce
Sténographie — Dactylographie

Cours le jour, le soir, et par correspondance

Programme remis ou envoyé gracieusement sur demande.

= GRAINES DE SEMENCE =

Téléph. 32 Landerneau
C. C. postal Nantes 5137

F. HILY

Télégr. Hily-Landerneau
B. C. Brest 1377

16, Quai de Leon — 1 et 3, rue du Commerce

LANDERNEAU

GUIPAVAS

PLOUGASTEL-DAOULAS

Concessionnaire de la marque ci-contre

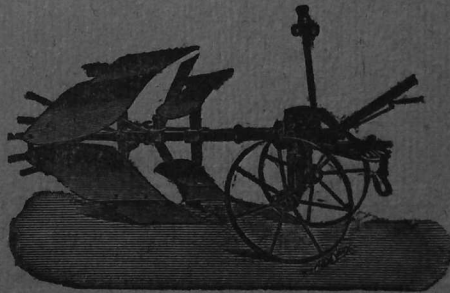
Exigez-la sur toutes graines
vendues en paquets et prin-
cipalement sur betterave,
carotte blanche, rouge,
jaune, Rutabaga, etc, etc.

Construction en séries de la Merveilleuse petite BRABANT si connue

“ L'ÉMIETTEUSE ”

Véritablement la Reine des Charrues

E. BELBOEC'H
Ingénieur
Fondeur-constructeur
à
LANDERNEAU

Qualité unique BB, extra-résistante : 120, 135, 145 et 155 kilogr.

E S^T I

Feiz ha Breiz a zo daouzek gwenneg ar pez

BREST, IMPRIMERIE DE LA PRESSE LIBÉRALE, 4, RUE DU CHATEAU

LE GÉRANT FR. GEORGELIN